

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ενιαίου Λυκείου
θεωρητική κατεύθυνση
θετική κατεύθυνση (επιλογής)

Τόμος 3ος

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑ

1^η έκδοση

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τόμος 3ος

1^η έκδοση

Ομάδα συγγραφής
Κώστας Η. Ακρίβος
Δ. Πτολ. Αρμάος
Τασούλα Καραγεωργίου
Ζωή Κ. Μπέλλα
Δήμητρα Γ. Μπεχλικούδη

Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο και για την τελική επι-
λογή των κειμένων
Κώστας Μπαλάσκας, Σύμβουλος
Π.Ι.

Επιτροπή κρίσης
Ανθούλα Δανιήλ
Λουκάς Κούσουλας
Έρη Σταυροπούλου

Επιμέλεια έκδοσης
Τασούλα Καραγεωργίου
Δήμητρα Γ. Μπεχλικούδη

**Καλλιτεχνική επιμέλεια
Νότης Κατσέλης**

**Προεκτυπωτικές εργασίες
«Εκδόσεις Σμυρنيωτάκη»**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα εργασίας του Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής:
(Τίνα Χρηστίδη)
(επιμ. Σπυριδούλα Σκούταρη)**

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

**Γ΄ Ενιαίου Λυκείου
Θεωρητική κατεύθυνση
Θετική κατεύθυνση (επιλογής)**

Τόμος 3ος

Β' πεζογραφία

Γεώργιος Βιζυηνός

**ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ
ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ**

Ο Γεώργιος Βιζυηνός (1849-1896) γεννήθηκε στη Βιζύη της Ανατολικής Θράκης όπου και έμαθε τα πρώτα γράμματα. Δωδεκαετής περίπου —ορφανός ήδη από πατέρα— έφυγε για την Πόλη και μπήκε σ' ένα ραφτάδικο να μάθει την τέχνη. Για καλή του τύχη ο έμπορος Γιάγκος Γεωργιάδης τον πήρε υπό την προστασία του και έδωσε διέξοδο στην έφεσή του στα γράμματα. Έτσι το 1867-68 τον βρίσκει στην Κύπρο ρασοφόρο, προστατευόμενο του αρχιεπισκόπου Σωφρονίου Β' και σπουδαστή στην Ελληνική Σχολή της Λευκωσίας. Όταν το 1872 ο Δεσπότης μεταβαί-

νει στην Πόλη για ζητήματα της εκκλησίας, παίρνει μαζί του τον Βιζυηνό, ο οποίος μαθητεύει στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Τον επόμενο χρόνο και ενώ έχει ήδη τυπώσει την πρώτη ποιητική του συλλογή Ποιητικά Πρωτόλεια, γνωρίζει τον πάμπλουτο Γεώργιο Ζαρίφη που γίνεται στο εξής προστάτης και χορηγός του.

Από το σημείο αυτό αρχίζει μια ζωή σπουδών, δημιουργίας και περιπλανήσεων: μαθητής της τελευταίας τάξης στο Γυμνάσιο της Πλάκας (1873)· φοιτητής στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (1874)· σπουδαστής Φιλοσοφίας στην Ακαδημία του Γκαίτιγκεν στη Γερμανία (1875-1877)· φοιτητής στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας (1877-1878) και διδάκτωρ του ιδίου Πανεπιστημίου (1881), με τη διατριβή «Το παιχνίδι

υπό έποψη ψυχολογική και παιδαγωγική»· ακολούθως υφηγητής στην έδρα της Ιστορίας της Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (1885), με την επί υφηγεσία διατριβή, «Η φιλοσοφία του καλού παρά Πλωτίνω» (Λονδίνο, 1883).

Ο Βιζυηνός, νους κριτικός, ιδιοφυής, φιλέρευνος, διδάσκει, μεταφράζει τις γνωστότερες ευρωπαϊκές μπαλάντες (Βαλλίσματα), συγγράφει μελέτες φιλοσοφικές, αισθητικές, ψυχολογικές, λαογραφικές, αλλά και σχολικά εγχειρίδια και άρθρα για εγκυκλοπαιδικά λεξικά. Η πολύχρονη παραμονή του και οι λαμπρές σπουδές του στην Εσπερία κοντά σε φημισμένους πανεπιστημιακούς δασκάλους και η επαφή του με ξένους και έλληνες ανθρώπους των γραμμάτων και του έντεχνου λόγου συνετέλεσαν σημα-

ντικά στην πνευματική του συγκρότηση και τη σπάνια μόρφωσή του.

Η ενασχόλησή του με την ποίηση αρχίζει την περίοδο της φοίτησής του στην Ελληνική Σχολή της Λευκωσίας (υποκινημένη και από το νεανικό του έρωτα για την Ελένη Φυσεντζίδα) και εντείνεται ενώ σπουδάζει στη σχολή της Χάλκης, εποχή κατά την οποία δημοσιεύει την πρώτη του ποιητική συλλογή Ποιητικά Πρωτόλεια και γράφει το επικολλυρικό του ποίημα Κόδρος (1873), που ένα χρόνο αργότερα παίρνει το πρώτο βραβείο στον Βουτσιναίο ποιητικό διαγωνισμό και τυπώνεται. Στον ίδιο διαγωνισμό κερδίζει και πάλι το πρώτο βραβείο για την ανέκδοτη συλλογή του Βοσπορίδες Αύραι (1876) και έπαινο για τη συλλογή του Εσπερίδες (1877). Ακολουθούν οι Ατθίδες

Αύραι (Λονδίνο 1884) και παιδικά τραγούδια (καθώς και παιδικά διηγήματα στο περιοδικό Διάπλασις των παιδων). Μ' όλο που δεν «υπήρξε στην ποίηση καινοτόμος» ή μεταρρυθμιστής, αλλά ακολούθησε τα φαναριώτικα πρότυπα, στα ποιήματά του γραμμένα στη δημοτική βρίσκουμε κάτι «από τα πρώτα φανερώματα της γενιάς του '80, ακόμη και κάτι που προαναγγέλλει φωνές του μέλλοντος». Οπωσδήποτε θα άξιζε να επισημανθεί η εύστοχη επιλογή των χαμηλών τόνων, της φυσικότητας και του δεσπόμενου ρεαλισμού στο ποιητικό του έργο.

Ο Βιζυηνός, χωρίς αμφιβολία, οφείλει τη θέση του στα νεοελληνικά γράμματα στο αφηγηματικό του έργο: Το αμάρτημα της μητρός μου, Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως, Ποίος ήτον ο φονεύς του αδελφού

μου (1883), Αι συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας, Πρωτομαγιά, Το μόνον της ζωής του ταξείδιον (1884), Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα (1885) και Ο Μοσκόβ-Σελήμ (1895).

Το αφηγηματικό υλικό του αντλημένο από τις προσωπικές και οικογενειακές μνήμες, από τις παραδόσεις και τα βιώματα της λαϊκής ζωής στην ιδιαίτερη πατρίδα του, ενισχυμένο από το στέρεο υπόβαθρο της παιδείας του και την επιστημονική γνώση της ψυχολογίας, ενσωματωμένο σε μια ποικίλη, πλούσια γλώσσα υψηλού ήθους (λόγια, λαϊκή, ιδιωματική) διοχετεύεται στα διηγήματά του. Με αυτές τις πολύτιμες «αποσκευές», ο Βιζυηνός αναπτύσσει τη μυθοπλασία του. Ανακαινιστής και πρωτοπόρος, ανοίγει το δρόμο της νεοελληνικής διηγηματογραφίας.

Τα διηγήματα του Βιζυηνού άρχισαν να εκτιμώνται λίγο πριν από το θάνατό του. Στο Δρομοκαΐτειο Ψυχιατρείο έκλεισε ο κύκλος της περιπετειώδους μυθιστορηματικής του ζωής. Εκεί πέρασε την τελευταία του τετραετία –από τη στιγμή που εκδηλώθηκε η ψυχική του νόσος— βυθισμένος στις ουτοπικές του εμμονές για την εκμετάλλευση ενός μεταλλείου στην πατρίδα του, μέσα στο λίγο φως του τελευταίου παραληρηματικού του πάθους για τη νεαρή Μπετίνα Φραβασίλη. Την αχλύ του δραματικού τέλους του βίου του διαλύει η αλήθεια και η δύναμη του έργου του που μέχρι σήμερα ενεργοποιεί την κριτική και γοητεύει τον αναγνώστη.

Το αμάρτημα της μητρός μου πρωτοδημοσιεύτηκε (1883) μεταφρασμένο στα γαλλικά στη Nouvelle

Revue [Νέα Επιθεώρηση] και ακολούθως σε δύο συνέχειες (10 και 17 Απριλίου 1883) στο περιοδικό Εστία. Η ιστορία εξελίσσεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της στη Βιζύη και αποδίδει ένα αληθινό γεγονός της ζωής του συγγραφέα. Πρόκειται για την εξιστόρηση ενός οικογενειακού δράματος με κεντρικό πρόσωπο τη μητέρα του αφηγητή.

Η αφήγηση με αφετηρία τα παιδικά χρόνια του Γιωργή (που σημαδεύονται από την αρρώστια της αδελφής του Αννιώς και τον απελπισμένο αλλά μάταιο αγώνα της μητέρας τους να την κρατήσει στη ζωή) οδηγείται μέχρι την ώριμη ηλικία του αφηγητή, οπότε γίνεται αποδέκτης της εξομολόγησης της μητέρας του. Η αποκάλυψη του μυστικού της μητέρας στον ώριμο πλέον Γιωργή, παράλληλα απο-

κρυπτογραφεί για τον αναγνώστη τον τίτλο-αίνιγμα του διηγήματος.

Η αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο —τομή για την πεζογραφία της εποχής—, η μυθιστορηματική πλαστικότητα των χαρακτήρων, οι δραματικές συγκρούσεις, η δομή και η άρτια τεχνική αποτελούν μερικά από τα βασικά γνωρίσματα του κειμένου. Το αμάρτημα συγκεντρώνει και άλλα ουσιώδη χαρακτηριστικά και αρετές της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού. Η ενδιαφέρουσα διαπλοκή του χρόνου της ιστορίας και του χρόνου της αφήγησης, η πλοκή και η σύνθεση, η διείσδυση στα μύχια της ψυχής, το παιχνίδι της ενοχής και της λύτρωσης, οι θαυμαστές για το μέτρο τους κορυφώσεις, η λεπτή συγκίνηση και ανθρωπιά, το καθιστούν ένα από τα

**Πιο δυνατά κείμενα της λογοτεχνίας
μας.**

«Το τάμα» 1890, έργο του Εμμανουήλ Λαμπάκη.

Ἄλλην ἀδελφήν δέν εἶχομεν παρὰ μόνον τήν Ἀννιώ.

Ἦτον ἡ χαϊδεμμένη τῆς μικρᾶς ἡμῶν οἰκογενείας καί τήν ἠγαπῶμεν ὅλοι. Ἄλλ' ἀπ' ὅλους περισσότερον τήν ἠγάπα ἡ μήτηρ μας. Εἰς τήν τράπεζαν τήν ἐκάθιζε πάντοτε πλησίον της καί ἀπό ὅ,τι εἶχομεν ἔδιδε τό καλύτερον εἰς ἐκείνην. Καί ἐνῶ ἡμᾶς μᾶς ἐνέδυε χρησιμοποιοῦσα τά φορέματα τοῦ μακαρίτου πατρός μας, διά τήν Ἀννιώ ἠγόραζε συνήθως νέα.

Ὡς καί εἰς τά γράμματα δέν τήν ἐβίαζεν. Ἄν ἤθελεν, ἐπήγαινε εἰς τό σχολεῖον, ἄν δέν ἤθελεν, ἔμενε εἰς τήν οἰκίαν. Πρᾶγμα τό ὅποῖον εἰς ἡμᾶς διά κανένα λόγον δέν θά ἐπετρέπετο.

Ἐξαιρέσεις τοιαῦται ἔπρεπε, φυσικῶ τῶ λόγῳ, νά γεννήσουν ζηλοτυπίας βλαβεράς μεταξύ παιδίων, μάλιστα μικρῶν, ὅπως ἡμεθα καί ἐγώ καί οἱ ἄλλοι δύο μου ἀδελφοί, καθ' ἣν ἐποχήν συνέβαινον ταῦτα.

Ἄλλ' ἡμεῖς ἐγνωρίζαμεν, ὅτι ἡ ἐνδόμυχος τῆς μητρός ἡμῶν στοργή διετέλει ἀδέκαστος¹ καί ἴση πρὸς ὅλα της τά τέκνα. Ἡμεθα βέβαιοι, ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις ἐκεῖναι δέν ἦσαν παρά μόνον ἐξωτερικαί ἐκδηλώσεις φειστικωτέρας² τινός εὐνοίας πρὸς τό μόνον τοῦ οἴκου μας κοράσιον. Καί ὄχι μόνον ἀνειχόμεθα τάς πρὸς αὐτήν περιποιήσεις ἀγογγύστως, ἀλλά καί συνετελοῦμεν πρὸς αὕξησιν αὐτῶν, ὅσον ἠδυνάμεθα.

Διότι ἡ Ἄννιῶ, ἐκτός ὅτι ἦτον ἡ μόνη μας ἀδελφή, ἦτο κατά δυστυχίαν ἀνέκαθεν καχεκτική και φιλάσθενος. Ἀκόμη καί αὐτός ὁ ὑστερότοκος τοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος, ὡς «κοιλιάρφανος»,³ ἐδικαιοῦτο νά καρποῦται πλέον παντός ἄλλου τᾶς μητρικᾶς θωπείας,⁴ παρεχώρει τὰ δικαιώματά του εἰς τήν ἀδελφήν τόσῳ μᾶλλον ἀσμένως,⁵ καθόσον ἡ Ἄννιῶ οὔτε φιλόπρωτος οὔτε ὑπεροπτική ἐγένετο διά τοῦτο.

Ἄπ' ἐναντίας ἦτο πολύ προσηνής⁶ πρὸς ἡμᾶς καί μᾶς ἠγάπα ὅλους μετά περιπαθείας.⁷ Καί — πρᾶγμα περίεργον — ἡ πρὸς ἡμᾶς τρυφερότης τοῦ κορασίου, ἀντί νά ἐλαττοῦται προϊούσης⁸ τῆς ἀσθενείας του, ἀπεναντίας ἠΰξανεν.

Ενθυμοῦμαι τούς μαύρους καί
μεγάλους αὐτῆς ὀφθαλμούς, καί τά
καμαρωτά καί σμιγμένα της
ὀφρύδια, τά ὅποια ἐφαίνοντο τόσω
μᾶλλον μελανότερα, ὅσω ὠχρό-
τερον ἐγίνετο τό πρόσωπόν της.
Πρόσωπον ἐκ φύσεως ρεμβῶδες⁹
καί μελαγχολικόν, ἐπί τοῦ οποίου
τότε μόνον ἐπεχύνετο γλυκεῖά τις
ίλαρότης,¹⁰ ὅταν μᾶς ἔβλεπεν
ὄλους συνηγμένους πλησίον της.

Συνήθως ἐφύλαττεν ὑπό τό
προσκεφάλαιόν της τούς καρπούς,
οὓς αἱ γειτόνισσαι τῆ ἔφερον ὡς
«ἀρρωστικόν», καί τούς ἐμοίραζεν
εἰς ἡμᾶς, ἐπανελθόντας ἐκ τοῦ
σχολείου. Ἀλλά τό ἔκαμνε πάντοτε
κρυφά. Διότι ἡ μήτηρ μας ἐθύμωνε,
καί δέν ἔστεργε¹¹ νά καταβροχθί-
ζωμεν ἡμεῖς ὅ,τι ἐπεθύμει νά εἶχε
γευθῆ κᾶν ἡ ἀσθενῆς της κόρη.

Ἐν τούτοις ἡ ἀσθένεια τῆς Ἀννιῶς ὀλονέν ἐδεινοῦτο¹² καί ὀλονέν περισσότερον συνεκεντροῦντο περί αὐτήν τῆς μητρὸς μας αἱ φροντίδες.

Ἀφ' ὅτου ἀπέθανεν ὁ πατήρ μας, δέν εἶχεν ἐξέλθει τῆς οἰκίας. Διότι ἐχήρευσε πολύ νέα καί ἐντρέπετο νά κάμη χρήσιν τῆς ἐλευθερίας, ἥτις, καί ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ, ἰδιάζει¹³ εἰς πᾶσαν πολύτεκνον μητέρα. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔπεσεν ἡ Ἀννιώ σπουδαίως¹⁴ εἰς τό στρῶμα, ἔβαλε τήν ἐντροπήν κατά μέρος.

Κάποιος εἶχεν ἄλλοτε παρομοίαν ἀσθένειαν, — ἔτρεχε νά τόν ἐρωτήσῃ, πῶς ἐθεραπεύθη. — Κάπου μία γραῖα κρύπτει βότανα θαυμασίας ἰατρικῆς δυνάμεως, — ἔσπευδε νά τά ἐξαγοράσῃ. — Κά-

ποθεν¹⁵ ἦλθε ξένος τις, παράδοξος
τό ἐξωτερικόν,¹⁶ ἢ φημιζόμενος διά
τάς γνώσεις του, — δέν ἐδίσταζε νά
ἐπικαλεσθῆ τήν ἀντίληψίν του: Οἱ
«διαβασμένοι», κατά τούς λαούς,
εἶναι παντογνώσται. Καί ὑπό τό
πρόσχημα πτωχοῦ ὁδοιπόρου
κρύπτονται ἐνίοτε μυστηριώδη
ὄντα, πλήρη ὑπερφυσικῶν δυνά-
μεων.

Ὁ χονδρός τῆς συνοικίας κου-
ρεύς, αὐτός μᾶς ἐπεσκέπτετο
αὐτόκλητος καί δικαιωματικῶς.
Ἦτον ὁ μόνος ἐπίσημος ἰατρός ἐν
τῇ περιφερείᾳ μας.

Ἄμα τόν ἔβλεπον ἐγώ ἔπρεπε νά
τρέχω εἰς τόν «μπακάλην». Διότι
ποτέ δέν ἐπλησίαζε τήν ἀσθενῆ,
πρίν ἢ καταπίη τοῦλάχιστον
πενήντα δράμια ρακῆς.

— Εἶμαι γέρος, μωρή, ἔλεγε πρὸς τὴν ἀνυπόμονον μητέρα, εἶμαι γέρος, καὶ ἂν δέν τό «τσούξω» κομμάτι, δέν βλέπουν καλά τα μάτια μου.

Καί φαίνεται, ὅτι δέν ἐψεύδετο. Διότι ὅσῳ περισσότερο ἔπινε, τόσον εὐκολώτερον ἠδύνατο νά διακρίνη ποία εἶναι ἡ παχυτέρα τῆς αὐλῆς μας ὄρνιθα, διά νά τὴν λάβῃ ἀπερχόμενος.

Ἡ μήτηρ μου, ἂν καί ἔπαυσε πλέον νά μεταχειρίζεται τὰ ἱατρικά του, ἐν τούτοις τόν ἐπλήρωνε τακτικά καί ἀγογγύστως. Τοῦτο μέν, διά νά μή τόν δυσαρεστήσῃ, τοῦτο δε, διότι πολύ συχνά διῆσχυρίζετο παρηγορῶν αὐτήν, ὅτι ἡ πορεία τῆς ἀσθενείας εἶναι καλή, καί ἀκριβῶς τοιαύτη, ὅποیان ἐδι-

καιούτο νά τήν περιμένη ή επι-
στήμη από τάς συνταγάς του.

Τό τελευταῖον τοῦτο ἦτο
δυστυχῶς λίαν ἀληθές. Ἡ κατά-
στασις τῆς Ἀννιῶς ἔβαινε ἀργά
μέν καί ἀπαρατηρήτως, ἀλλ'
ὀλονέν ἐπί τά χεῖρω.¹⁷ Καί ἡ πα-
ράτασις αὕτη τῆς ἀορίστου καχε-
ξίας ἔκαμνε τήν μητέρα μας ἄλλην
ἐξ ἄλλης.

Πᾶσα νόσος, ἄγνωστος εἰς τόν
λαόν, διά νά θεωρηθῆ ὡς φυσικόν
πάθος, πρέπει, ἢ νά ὑποχωρήσῃ
εἰς τάς στοιχειώδεις ἰατρικάς του
τόπου γνώσεις, ἢ νά ἐπιφέρῃ
ἐντός ὀλίγου τόν θάνατον. Εὐθύς
ὡς παραταθῆ καί χρονίσῃ,
ἀποδίδεται εἰς ὑπερφυσικάς αἰ-
τίας, καί χαρακτηρίζεται ὡς
«ἐξωτικόν».

Ὁ ἀσθενὴς ἐκάθησεν εἰς
ἄσχημον τόπον. Ἐπέρασε νύκτα
τόν ποταμόν, καθ' ἣν στιγμὴν αἱ
Νηρηίδες¹⁸ ἐτέλουν ἀόρατοι τὰ
ὄργιά των. Ἐδιασκέλισε μαῦρον γά-
τον, ὁ ὁποῖος ἦτο κυρίως «ὁ ἔξω
ἀπὸ ἐδῶ»¹⁹ μεταμορφωμένος.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο μᾶλλον
εὐλαβὴς παρά δεισιδαίμων. Κατ'
ἀρχὰς ἀπετροπιάζετο τὰς τοιαύτας
διαγνώσεις, καὶ ἤρνεῖτο νὰ
ἐφαρμόσῃ τὰς προτεινομένας γοη-
τείας,²⁰ φοβουμένη μὴ ἀμαρτήσῃ.
Ἄλλως τε ὁ ἱερεὺς ἀνέγνωσεν ἤδη
ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς τοὺς ἐξορκισμοὺς
τοῦ κακοῦ, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.
Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μετέβαλε γνώμην.

Ἡ κατάστασις τῆς ἀσθενοῦς
ἐδεινοῦτο. Ἡ μητρικὴ στοργὴ
ἐνίκησε τὸν φόβον τῆς ἀμαρτίας. Ἡ

θηρσκεία ἔπρεπε νά συμβιβασθῆ μέ τήν δεισιδαιμονίαν.

Πλησίον εἰς τόν σταυρόν, ἐπί τοῦ στήθους τῆς Ἀννιῶς, ἐκρέμασεν ἕν «χαμαγλί»,²¹ μέ μυστηριώδεις ἀραβικάς λέξεις.

Τά ἀγιάσματα διεδέχθησαν αἰ γοητεῖαι, καί μετά τά εὐχολόγια τῶν ἱερέων ἦλθον τά «σαλαβάτια»²² τῶν μαγισσῶν.

Ἄλλ' ὅλα παρήρχοντο εἰς μάτην.

Τό παιδίον ἐχειροτέρευεν ἀδιακόπως, καί ἡ μήτηρ μας ἐγίνετο ὀλονέν ἀγνώριστος. Ἐνόμιζες, ὅτι ἐλησμόνησε πῶς εἶχε καί ἄλλα τέκνα.

Ποῖος μᾶς ἔτρεφε, ποῖος μᾶς ἔπλυνε, ποῖος μᾶς ἐμβάλωνεν ἡμᾶς τά ἀγόρια, οὔτε ἤθελε κᾶν νά τό γνωρίζῃ.

Μία Σοφηδιώτισσα²³ γραῖα, πρό

πολλῶν ἤδη ἐτῶν παρασιτοῦσα²⁴
ἐν τῷ οἴκῳ μας, ἐφρόντιζε περὶ
ἡμῶν, ἐφ' ὅσον τῇ τό ἐπέτρεπεν ἡ
μαθουσάλειος²⁵ αὐτῆς ἡλικία.

Τὴν μητέρα μας δέν τὴν
ἐβλέπομεν ἐνίοτε ὀλοκλήρους ἡμέ-
ρας.

Πότε ἐπήγαινε νά δέσῃ μίαν λω-
ρίδα ἀπὸ τό φόρεμα τῆς Ἀννιῶς ἐπί
θαυματουργοῦ τίνος τόπου, μέ τὴν
ἐλπίδα, ὅτι θά δεθῇ καί τό κακόν
μακράν τῆς πασχούσης, πότε μετέ-
βαινε εἰς τὰς πλησιοχώρους
ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων κατὰ τύχην
ἐτελεῖτο ἡ μνήμη, κομίζουσα λα-
μπάδα κίτρινου κηροῦ, χυμένην
ἰδίῳις αὐτῆς χερσί, καί ἴσην
ἀκριβῶς πρὸς τῆς ἀσθενοῦς τό
ἀνάστημα. Πλὴν ὅλα, ὅλα ταῦτα
ἀπέβαινον ἀνωφελῆ. Ἡ ἀσθένεια

τῆς πτωχῆς μας ἀδελφῆς ἦτον
ἀνίατος.

Ὅταν ἐξηντλήθησαν πλέον ὅλα
τά μέσα, καί ὅλα τά ἰατρικά
ἐδοκιμάσθησαν, τότε προσήλθομεν
εἰς τό ἔσχατον καταφύγιον εἰς πα-
ρομοίας περιστάσεις.

Ἡ μήτηρ μου ἐσήκωσε τό μαρα-
μένον κοράσιον εἰς τήν ἀγκάλην
της καί τό ἔφερεν εἰς τήν
ἐκκλησίαν. Ἐγώ καί ὁ μεγαλύτερός
μου ἀδελφός ἐφορτώθημεν τά
στρώματα καί ἠκολουθήσαμεν κα-
τόπιν. Καί ἐκεῖ, ἐπί τῶν καθύγρων
καί ψυχρῶν πλακῶν, πρό τῆς
εἰκόνης τῆς Παναγίας, ἐστρώσαμεν
καί ἐπλαγιάσαμεν τό γλυκύτερον
ἀντικείμενον τῶν μεριμνῶν μας, τήν
μίαν καί μόνην μας ἀδελφήν!

Ὅλος ὁ κόσμος τό ἔλεγεν ὅτι
εἶχεν «ἐξωτικόν». ²⁶ Ἡ μήτηρ μου

δέν ἀμφέβαλλε πλέον περί τούτου, καί αὐτή ἡ πάσχουσα ἤρχισε νά τό ἐννοῇ.

Ἔπρεπε λοιπόν νά μείνη σαράντα ἡμερονύκτια ἐντός τῆς ἐκκλησίας, πρό τοῦ ἀγίου βήματος, ἐνώπιον τῆς Μητρός τοῦ Σωτήρος, ἐμπειπιστευμένη εἰς μόνον τό ἔλεος καί τούς οἰκτιρμούς²⁷ αὐτῶν, ἵνα σωθῆ ἀπό το σατανικόν πάθος, τό ὁποῖον ἐμφωλεῦσαν²⁸ ἤλεθε τόσον ἀμειλίκτως τό τρυφερόν τῆς ζωῆς αὐτῆς δένδρον.²⁹

Σαράντα ἡμερονύκτια. Διότι μέχρι τοσοῦτου ἤμπορεῖ νά ἀντισταθῆ ἡ τρομερά ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν δαιμονίων εἰς τόν ἀόρατον πόλεμον μεταξύ αὐτῶν καί τῆς θείας χάριτος.

Μετά τήν διορίαν ταύτην τό κακόν ἠττᾶται καί ὑποχωρεῖ κατησχυ-

μένον.³⁰ Καί δέν λείπουσι διηγήσεις, καθ' ἃς οἱ πάσχοντες αἰσθάνονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ των τοὺς τρομεροὺς σφασμοὺς³¹ τῆς τελευταίας μάχης, καί βλέπουσι τόν ἐχθρόν αὐτῶν φεύγοντα ἐν παραδόξῳ σχήματι, προ πάντων, καθ' ἣν στιγμὴν διαβαίνουσι τὰ Ἅγια, ἣ ἐκφωνεῖται τό «Μετά φόβου».

Εὐτυχεῖς αὐτοί, ἐάν ἔχωσι τότε ἀρκετάς δυνάμεις ν' ἀνθέξωσιν εἰς τοὺς κλονισμοὺς τοῦ ἀγῶνος. Οἱ ἀδύνατοι συντρίβονται ὑπὸ τό μέγεθος τοῦ ἐν αὐτοῖς τελουμένου θαύματος. Ἀλλά δέν μετανοοῦσι διὰ τοῦτο. Διότι ἂν χάνουν τήν ζωήν, τοῦλάχιστον κερδαίνουν³² τό πολυτιμότερον. Σώζουν τήν ψυχὴν των.

Οὐχ ἦττον³³ τοιαύτη τις ἐνδεχομένη περίπτωση ἐνέβαλλεν εἰς μεγίστας ἀνησυχίας τήν μητέρα

ἡμῶν, ἧτις, μόλις ἔτοποθετήσαμεν τήν Ἀννιώ, καί ἤρχισε νά τήν ἐρωτᾷ περίφροντις³⁴ πῶς αἰσθάνεται τόν ἑαυτόν της.

Ἡ ἱερότης τοῦ τόπου, ἡ θεά τῶν εἰκόνων, ἡ εὐωδία τοῦ θυμιάματος ἐπέδρασαν, φαίνεται, εὐνοϊκῶς ἐπί τοῦ μελαγχολικοῦ της πνεύματος. Διότι, εὐθύς μετά τās πρώτας στιγμάς, ἐζωήρευσε καί ἤρχισε νά ἀστεΐζεται μέ ἡμᾶς.

— Ποῖον ἀπό τούς δύο θέλεις νά παίζετε μαζί; τήν ἠρώτησε τρυφερῶς ἡ μήτηρ μου - τόν Χρηστάκη, ἢ τό Γιωργί;

Ἡ ἀσθενής ἔρριψε πρὸς τήν λαλοῦσαν³⁵ πλάγιον ἀλλ' ἐκφραστικόν βλέμμα, καί, ὡς ἐάν ἐπέπληττεν αὐτήν διά τήν πρὸς ἡμᾶς ἀδιαφορίαν, τῇ ἀπήντησεν, ἀργά καί μετρημένα·

— Ποῖον ἀπό τούς δύο θέλω;
Κανένα δέν θέλω χωρίς τόν ἄλλο.
Τά θέλω ὅλα τά ἀδέρφια μου, ὅσα
καί ἂν ἔχω.

Ἡ μήτηρ μου συνεστάλη καί
ἐσιώπησεν.

Μετ' ὀλίγον ἔφερε καί τόν ὀλό-
μικρον ἀδερφόν μας εἰς τήν
ἐκκλησίαν, ἀλλά μόνον διά τήν
πρώτην ἐκείνην ἡμέραν.

Τό ἔσπéρας ἀπέπεμψε τούς
ἄλλους δύο, καί ἐκράτησε μόνον
ἐμέ πλησίον της.

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη ὅποῖαν
ἐντύπωσιν ἔκαμεν ἐπί τῆς παιδικῆς
μου φαντασίας ἡ πρώτη ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ διανυκτέρευσις.

Τό ἀμυδρόν φῶς τῶν ἔμπροσθεν
τοῦ εἰκονοστασίου λύχνων, μόλις
ἐξαρκοῦν³⁶ νά φωτίζῃ αὐτό καί τās
πρό αὐτοῦ βαθμίδας,³⁷ καθίστα τό

περί ἡμᾶς σκότος ἔτι ὑποπτότερον
καί φοβερώτερον, παρά ἔάν ἡμεθα
ὄλως διόλου εἰς τὰ σκοτεινά.

Ὅσάκις τό φλογίδιον μιᾶς καν-
δήλας ἔτρεμε, μοι ἐφαίνετο, πώς ὁ
Ἅγιος ἐπί τῆς ἀπέναντι εἰκόνας
ἤρχιζε νά ζωντανεύῃ, καί ἐσάλευε,
προσπαθῶν ν' ἀποσπασθῇ ἀπό
τάς σανίδας, καί καταβῆ ἐπί τοῦ
ἐδάφους, μέ τὰ φαρδυά καί κόκκινά
του φορέματα, μέ τόν στέφανον πε-
ρί τήν κεφαλήν, καί μέ τούς
ἀτενεῖς³⁸ ὀφθαλμούς ἐπί τοῦ ὠ-
χροῦ καί ἀπαθοῦς προσώπου του.

Ὅσάκις πάλιν ὁ ψυχρός ἄνεμος
ἐσύριζε διά τῶν ὑψηλῶν παραθύ-
ρων, σείων θορυβωδῶς τάς μικράς
αὐτῶν ὑέλους,³⁹ ἐνόμιζον, ὅτι οἱ
περί τήν ἐκκλησίαν νεκροί
ἀνερριχῶντο τούς τοίχους καί προ-
σεπάθουν νά εἰσδύσωσιν εἰς αὐ-

τήν. Καί τρέμων ἐκ φρίκης, ἔβλεπον ἐνίοτε ἀντικρὺ μου ἓνα σκελετόν, ὅστις ἤπλωνε νά θερμάνῃ τὰς ἀσάρκους τοῦ χεῖρας ἐπὶ τοῦ «μαγκαλίου»,⁴⁰ τό ὁποῖον ἔκαιε πρό ἡμῶν.

Καί ὅμως δέν ἐτόλμων νά δηλώσω οὐδέ τήν παραμικροτέραν ἀνησυχίαν. Διότι ἠγάπων τήν ἀδελφήν μου, καί ἐθεώρουν μεγάλην προτίμησιν νά εἶμαι διαρκῶς πλησίον της καί πλησίον τῆς μητρός μου, ἥτις χωρίς ἄλλο θά μέ ἀπέστελλεν εἰς τόν οἶκον, εὐθύς ὡς ἤθελεν ὑποπτευθῆ ὅτι φοβοῦμαι.

Ἐπέφερον λοιπόν καί κατά τὰς ἐπομένας νύκτας τὰς φρικιάσεις ἐκείνας μετά ἀναγκαστικῆς στωικότητος καί ἐξετέλουν προθύμως τὰ καθήκοντά μου, προσπαθών νά καταστῶ ὅσον τό δυνατόν ἀρε-

στότερος.

Ἦναπτον πῦρ, ἔφερον νερόν καί ἐσκούπιζα τήν ἐκκλησίαν, ὅταν ἦτο καθημερινή. Τάς ἑορτάς καί Κυριακάς, κατά τόν ὄρθρον, ἐχειραγώγουν⁴¹ τήν ἀδελφήν μου, νά σταθῆ κάτω ἀπό τό ευαγγέλιον, τό ὁποῖον ἀνεγίνωσκεν ὁ λειτουργός ἀπό τῆς Ὠραίας Πύλης. Κατά τήν λειτουργίαν, ἤπλωνα χαμαί⁴² τό «χράμι»,⁴³ ἐπί τοῦ ὁποῖου ἔπιπτεν ἡ ἀσθενής πρόμυτα,⁴⁴ διά νά περάσουν τά Ἅγια ἀπό ἐπάνω της. Κατά δέ τήν ἀπόλυσιν, ἔφερον το προσκέφαλόν της ἐνώπιον τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Ἱεροῦ θύρας, διά νά γονατίζη ἐπ' αὐτοῦ, ὡς πού νά «ξεφορέση ὁ παππᾶς ἐπάνω της»⁴⁵ καί νά τῆς σταυρώσῃ τό πρόσωπον μέ τήν Λόγχην,⁴⁶ ψιθυ-

ρίζων τό «Σταυρωθέντος σου Χριστέ, ἀνηρέθη ἡ τυραννίς, ἐπατήθη ἡ δύναμις τοῦ Ἐχθροῦ, κτλ.».

Και εἰς ὅλα ταῦτα μέ παρηκολούθει ἡ πτωχή μου ἀδελφή μέ τήν ὠχράν καί μελαγχολικήν της ὄψιν, μέ τό ἀργόν καί ἀβέβαιον βῆμά της, ἐλκύουσα⁴⁷ τόν οἶκτον τῶν ἐκκλησιαζομένων καί προκαλοῦσα τάς εὐχάς αὐτῶν ὑπέρ ἀναρρώσεώς της· ἀναρρώσεως, ἣτις δυστυχῶς ἤργει νά ἐπέλθῃ.

Ἀπ' ἐναντίας, ἡ ὑγρασία, τό ψῦχος, τό ἀσύνηθες καί, μά τό ναί, φρικαλέον τῶν ἐν τῷ ναῷ διανυκτερεύσεων δέν ἤργησαν νά ἐπιδράσουν βλαβερῶς ἐπί τῆς ἀσθενοῦς, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις ἤρχισε νά ἐμπνέῃ τώρα τοὺς ἐσχάτους φόβους.

Ἡ μήτηρ μου τό ἠννόησε, καί ἤρχισε, καί ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ, νά δεικνύῃ θλιβεράν ἀδιαφορίαν πρὸς πᾶν ὅ,τι δέν ἦτο αὐτή ἢ ἀσθενής. Δέν ἤνοιγε τὰ χεῖλη της πρὸς οὐδένα πλέον, εἰ μὴ πρὸς τὴν Ἄννιῶ καί πρὸς τοὺς ἀγίους, ὅσάκις ἐπροσηύχετο.

Μίαν ἡμέραν τὴν ἐπλησίασα ἀπαρατήρητος, ἐνῶ ἔκλαιε γονυπετῆς πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος. — Πάρε μου ὅποιο θέλεις, ἔλεγε, καί ἄφησέ μου τό κορίτσι. Τό βλέπω πῶς εἶναι γιὰ νά γένη. Ἐνθυμήθηκες τὴν ἀμαρτίαν μου καί ἐβάλθηκες νά μοῦ πάρῃς τό παιδί, γιὰ νά μέ τιμωρήσῃς. Εὐχαριστῶ σε, Κύριε! Μετά τινος στιγμᾶς βαθείας σιγῆς, καθ' ἣν τὰ δάκρυά της ἠκούοντο στάζοντα ἐπὶ τῶν πλακῶν ἀνεστέναξεν ἐκ βάθους καρδίας,

ἔδίστασεν ὀλίγον, καί ἔπειτα ἐ-
πρόσθεσεν·

— Σοῦ ἔφερα δύο παιδιὰ μου στά
πόδια σου... χάρισέ μου τό κορίτσι!

Ὅταν ἤκουσα τάς λέξεις ταύτας,
παγερά φρικίασις διέτρεξε τά νεῦρα
μου καί ἤρχισαν τά αὐτία μου νά
βοΐζουν. Δέν ἠδυνήθην ν' ἀκούσω
περιπλέον. Καθ' ἣν δέ στιγμήν
εἶδον, ὅτι ἡ μήτηρ μου, κατά-
βληθεῖσα ὑπό φοβεραῖς ἀγωνίας,
ἔπιπτεν ἀδρανῆς ἐπί τῶν μαρμά-
ρων, ἐγώ ἀντί νά δράμω⁴⁸ πρὸς
βοήθειάν της, ἐπωφελήθην τήν
εὐκαιρίαν νά φύγω ἐκ τῆς
ἐκκλησίας, τρέχων ὡς ἕξαλλος καί
ἐκβάλλων κραυγὰς, ὡς ἐάν ἠπείλει
νά μέ συλλάβῃ ὁρατός αὐτός⁴⁹ ὁ
Θάνατος.

Οἱ ὀδόντες μου συνεκρούοντο
ὑπό τοῦ τρόμου, καί ἐγώ ἔτρεχον,

καί ἀκόμη ἔτρεχον. Καί χωρίς νά τό ἐννοήσω, εὐρέθην ἔξαφνα μακράν, πολύ μακράν τῆς ἐκκλησίας. Τότε ἐστάθην νά πάρω τήν ἀναπνοήν μου, κ' ἐτόλμησα νά γυρίσω νά ἰδῶ ὀπίσω μου. Κανείς δέν μ' ἐκυνήγει.

Ἦρχισα λοιπόν νά συνέρχωμαι ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καί ἤρχισα νά συλλογίζωμαι.

Ἄνεκάλεσα εἰς τήν μνήμην μου ὅλας τάς πρὸς τήν μητέρα τρυφερότητας καί θωπείας μου. Προσεπάθησα νά ἐνθυμηθῶ μήπως τῆς ἔπταισά ποτέ, μήπως τήν ἀδίκησα, ἀλλά δέν ἠδυνήθην. Ἀπεναντίας εὕρισκον, ὅτι ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη αὐτή ἢ ἀδελφή μας, ἐγώ, ὄχι μόνον δέν ἠγαπήθην, ὅπως θά τό ἐπεθύμουν, ἀλλά τοῦτ' αὐτό παρηγκωνιζόμενη ὅλονέν περισσότερον. Ἐνθυμήθην τότε, καί μοί ἐφάνη

ὅτι ἐννόησα, διατί ὁ πατήρ μου
ἐσυνήθιζε νά μέ ὀνομάζῃ «τό
ἀδικημένο του». Καί μέ ἐπῆρε τό
παράπνον καί ἤρχισα νά κλαίω.
᾽ὦ! εἶπον, ἡ μητέρα μου δέν μέ
ἀγαπᾷ καί δέν μέ θέλει! Ποτέ, ποτέ
πλέον δέν πηγαίνω εἰς τήν
ἐκκλησίαν! Καί διηυθύνθην πρὸς
τήν οἰκίαν μας, περίλυπος καί
ἀπηλπισμένος.

Ἡ μήτηρ μου δέν ἤργησε νά μέ
ἀκολουθήσῃ μετά τῆς ἀσθενοῦς.
Ἐπειδή ὁ ἱερεύς, ὅστις, ταραχθεῖς
ὑπό τῶν κραυγῶν μου, ἐμβῆκεν εἰς
τήν ἐκκλησίαν, ὅταν εἶδε τήν
ἀσθενῆ, συνεβούλευσε τήν μητέρα
μου νά τήν μετακομίσῃ.

— Ὁ Θεός εἶναι μέγας, θυγατέ-
ρα, τῇ εἶπε, καί ἡ χάρις του φθάνει
εἰς ὅλη τήν οἰκουμένη. Ἄν εἶναι γιά

νά γιάνη τό παιδί σου θά τό γιάνη
καί στό σπίτι σου.

Δυστυχής ή μήτηρ ήτις τόν
ήκουσε! Διότι αὐτοί εἶναι οἱ τυπικοί
λόγοι μέ τούς ὁποίους οἱ ἱερεῖς
ἀποπέμπουσι συνήθως τούς
ἐτοιμοθανάτους, διά νά μή
ἐκπνεύσουν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καί
βεβηλωθῇ ἡ ἱερότης τοῦ τόπου.

Ὅταν ἐπανεῖδον τήν μητέρα μου,
ἦτον ὑπέρ ποτε⁵⁰ θλιβερά. Ἀλλά
πρός ἐμέ ἰδίως ἐφέρθη μέ πολλήν
γλυκύτητα καί προσήνειαν. Μέ
ἔλαβεν εἰς τήν ἀγκάλην της, μ'
ἐθώπευσε καί μ' ἐφίλησε τρυφερά
καί ἐπανειλημμένως. Ἐνόμιζες ὅτι
προσεπάθει νά μ' ἐξιλεώσῃ.⁵¹

Ἐν τούτοις ἐγώ τήν νύκτα
ἐκείνην οὔτε νά φάγω ἤμπόρεσα,
οὔτε νά κοιμηθῶ. Ἐκοιτόμην εἰς τό
στρῶμα μέ καμμουμένους⁵² ὀφθαλ-

μούς, ἀλλ' ἔτεινον τὰ ὦτα προσεκ-
τικά πρὸς πᾶσαν κίνησιν τῆς μη-
ρός μου, ἢ ὅποια, ὅπως πάντοτε,
ἠγρύπνει παρά τό προσκεφάλαιον
τῆς ἀσθενοῦς.

Θά ἦτον ἴσως μεσάνυκτα ὅταν
ἤρχισε νά πηγαινοέρχεται εἰς τό
δωμάτιον. Ἐνόμιζον ὅτι ἔστρωνε νά
κοιμηθῆ, ἀλλ' ἠπατώμην. Διότι μετ'
ὀλίγον ἐκάθησε καί ἤρχισε νά
μοιρολογῆ χαμηλοφώνως.

Ἦτο τό μοιρολόγι τοῦ πατρός
μας. Πρὶν ἀσθενήσῃ ἡ Ἀννιώ, τό
ἔψαλλε πολύ συχνά, ἀλλ' ἀφ' ὅτου
ἀσθένησε, τό ἤκουον διά πρώτην
φοράν.

Τό μοιρολόγιον τοῦτο ἐσύνθεσεν
ἐπί τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός μου, κα-
τά παραγγελίαν αὐτῆς, ἠλιοκαῆς
ρακένδυτος «Γύφτος», γνωστός εἰς
τά περὶχωρά μας διά τήν δεξιότητα

εἰς τό στιχουργεῖν αὐτοσχεδίως.

**Μοί φαίνεται, ὅτι βλέπω ἀκόμη
τήν μαύρην καί λιγδεράν κόμην, το-
ύς μικρούς καί φλογερούς
ὄφθαλμούς καί τ' ἀνοιχτά καί τρι-
χωμένα στήθη του.**

**Ἐκάθητο ἔνδοθεν⁵³ τῆς αὐλείου
ἡμῶν θύρας,⁵⁴ περιστοιχισμένος ὑ-
πό τῶν χαλκῶν ἀγγείων, ὅσα ἐσύ-
ναζε διά νά γανώσῃ⁵⁵. Καί, μέ τήν
κεφαλήν κεκλιμένην ἐπί τοῦ ὤμου,
συνώδευε τόν πένθιμον αὐτοῦ
σκοπόν μέ τούς κλαυθμηρούς
ἤχους τῆς τριχόρδου του λύρας.**

**Πρό αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου ὀρθία
ἐβάσταζε τήν Ἄννιῶ εἰς τήν
ἀγκάλην της καί ἤκουε προσεκτική
καί δακρύουσα.**

**Ἐγώ τήν ἐκράτουν σφιγκτά ἀπό
τοῦ φορέματος καί ἔκρυπτον τό
πρόσωπόν μου εἰς τάς πτυχάς**

αὐτοῦ, διότι ὅσον γλυκεῖς ἦσαν οἱ ἦχοι ἐκεῖνοι, τόσον φοβερά μοί ἐφαίνετο ἡ μορφή τοῦ ἀγρίου των ψάλτου.

Ὅταν ἡ μήτηρ μου ἔμαθε τό θλιβερόν αὐτῆς μάθημα, ἔλυσεν ἀπό τό ἄκρον τῆς καλύπτρας⁵⁶ τῆς καί ἔδωκεν εἰς τόν Ἀθίγγανον δύο «ρουμπιέδες».⁵⁷ — Τότε εἴχομεν ἀκόμη ἀρκετούς. — Ἐπειτα παρέθηκεν⁵⁸ εἰς αὐτόν ἄρτον καί οἶνον καί ὅ,τι προσφάγιον⁵⁹ εὐρέθη πρόχειρον. Ἐνῶ δέ ἐκεῖνος ἔτρωγε κάτω, ἡ μήτηρ μου εἰς τό «ἀνῶγι» ἐπανελάμβανε τό ἐλεγείον⁶⁰ κατ' ἰδίαν διά νά τό στερεώσῃ εἰς τήν μνήμην τῆς. Καί φαίνεται ὅτι το εὔρε πολύ ὠραῖον. Διότι καθ' ἦν στιγμὴν ὁ Κατσίβελος⁶¹ ἀνεχώρει, ἔδραμε κατόπιν του καί τῶ

ἐχάρισεν ἔν ἀπό τά «σαλιβάρια»⁶²
τοῦ πατρός μου.

— Θεός σχωρέσοι τόν ἄνδρα
σου, νύφη!⁶³ ἐφώνησεν ἔκθαμβος ὁ
ραψωδός, καί φορτωθεῖς τά χάλκι-
νά του σκεύη ἐξῆλθε τῆς αὐλῆς μας.

Αὐτό λοιπόν τό ἐλεγεῖον
ἐμοιρολόγει κατ' ἐκείνην τήν νύκτα
ἡ μήτηρ μου.

Ἐγώ ἤκουον, καί ἄφηνά τά δάκρυά
μου νά ρέωσι σιγαλά, ἀλλά δέν
ἐτόλμων νά κινηθῶ. Αἴφνης
ἤσθάνθην εὐωδίαν θυμιάματος!
— ὦ! εἶπον, ἀπέθανε τό καϋμένο τό
Ἄννιό μας! — Καί ἐτινάχθην ἀπό τό
στρῶμά μου.

Τότε εὐρέθην ἐνώπιον παραδόξου
σκηνῆς.

Ἡ ἀσθενής ἀνέπνεε βαρέως,
ὅπως πάντοτε. Πλησίον αὐτῆς ἦτο
τοποθετημένη ἀνδρική ἐνδυμασία,

καθ' ἣν τάξιν φορεῖται. Δεξιόθεν σκαμνίον σκεπασμένον μέ μαῦρον ὕφασμα, ἐπί τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε σκεῦος πλήρες ὕδατος καί ἐκατέρωθεν δύο λαμπάδες ἀναμμένοι. Ἡ μήτηρ μου γονυπετής⁶⁴ ἐθυμιάζε τ' ἀντικείμενα ταῦτα προσέχουσα ἐπί τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

Φαίνεται ὅτι ἐκιτρίνισα ἀπό τόν φόβον μου. Διότι ὡς μέ εἶδεν, ἔσπευσε νά μέ καθησυχάσῃ.

— Μή φοβεῖσαι, παιδάκι μου, μέ εἶπε μυστηριωδῶς, εἶναι τά φορέματα τοῦ πατρός σου. Ἔλα, παρακάλεσέ τον καί σύ νά ἔλθῃ νά γιατρέψῃ τό Ἀννιώ μας.

Καί μέ ἔβαλε νά γονατίσω πλησίον της.

— Ἔλα πατέρα — νά μέ πάρῃς ἐμένα — γιά νά γιάνῃ τό Ἀννιώ! —

ἀνεφώνησα ἐγὼ διακοπτόμενος
ὑπὸ τῶν λυγμῶν μου. Καί ἔρριψα
ἐπὶ τῆς μητρός μου παραπονετι-
κὸν βλέμμα, διὰ νά τῇ δείξω πῶς
γνωρίζω, ὅτι παρακαλεῖ ν'
ἀποθάνω ἐγὼ ἀντί τῆς ἀδελφῆς
μου. Δέν ἠσθανόμην ὁ ἀνόητος ὅτι
τοιουτοτρόπως ἐκορύφωνα τήν
ἀπελπισίαν της! Πιστεύω νά μ'
ἐσυγχώρησεν. Ἦμην πολύ μικρός
τότε, καί δέν ἠδυνάμην νά ἐν-
νοήσω τήν καρδίαν της.

Μετά τινος στιγμᾶς βαθείας
σιγῆς, ἐθυμίασεν ἐκ νέου τά πρό
ἡμῶν ἀντικείμενα, καί ἐπέστησεν
ὅλην αὐτῆς τῆς προσοχήν ἐπὶ τοῦ
ὔδατος, τό ὁποῖον εὗρίσκετο εἰς
τό ἐπὶ τοῦ σκαμνίου εὐρύχωρον
σκεῦος.

Αἴφνης μικρά χρυσαλῖς,⁶⁵ πε-
τάξασα κυκλικῶς ἐπ' αὐτοῦ, ἤγ-

γισε μέ τά πτερά της, καί ἑτάραξεν ἑλαφρῶς τήν ἐπιφάνειάν του.

Ἡ μήτηρ μου ἔκυψεν εὐλαβῶς καί ἔκαμε τόν σταυρόν της, ὅπως ὅταν διαβαίνουν τα Ἅγια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

— Κάμε τό σταυρό σου, παιδί μου! ἔψιθύρισε, βαθέως συγκεκινημένη καί μή τολμῶσα νά ὑψώσῃ τά ὄμματα.

Ἐγώ ὑπήκουσα μηχανικῶς.

Ὅταν ἡ μικρά ἐκείνη χρυσαλὶς ἐχάθη εἰς τό βάθος τοῦ δωματίου, ἡ μήτηρ μου ἀνέπνευσεν, ἐσηκώθη ἰλαρά⁶⁶ καί εὐχαριστημένη, καί — Ἐπέρασεν ἡ ψυχὴ τοῦ πατέρα σου! — εἶπε, παρακολουθοῦσα εἰσέτι τήν πτῆσιν τοῦ χρυσαλιδίου μέ βλέμματα στοργῆς καί λατρείας. Ἐπειτα ἔπιεν ἀπό

τοῦ ὕδατος καί ἔδωκε καί εἰς ἐμέ
νά πίω.

Τότε μοῦ ἦλθεν εἰς τόν νοῦν ὅτι
καί ἄλλοτε μάς ἐπότιζεν ἀπό τοῦ
αὐτοῦ σκεύους, εὐθύς ὡς
ἐξυπνοῦμεν. Καί ἐνθυμήθην, ὅτι
ὅσάκις ἔκαμνε τοῦτο ἡ μήτηρ μας,
ἦτο καθ' ὅλην ἐκείνην τήν ἡμέραν
ζωηρά καί περιχαρής, ὡς ἐάν
εἶχεν ἀπολαύσει μεγάλην τινά
πλήν μυστικήν εὐδαιμονίαν.

Ἄφοῦ μ' ἐπότισεν ἐμέ,
ἐπλησίασεν εἰς τό στρῶμα τῆς
Ἄννιῶς μέ τό σκεῦος ἀνά χεῖρας.

Ἡ ἀσθενής δέν ἐκοιμᾶτο, ἀλλά
δέν ἦτο καί ὅλως διόλου
ἐξυπνος.⁶⁷ Τά βλέφαρά της ἦσαν
ἡμικλειστα· οἱ δέ ὀφθαλμοί της,
ἐφ' ὅσον διεφαίνοντο, ἐξέπεμπον
παράδοξόν τινα λάμψιν διά μέσου

τῶν πυκνῶν καί μελανῶν αὐτῶν
βλεφαρίδων.

Ἡ μήτηρ μου ἀνεσήκωσε τό
ἰσχνόν του κορασίου σῶμα μετά
προσοχῆς· καί ἐνῶ διά τῆς μιᾶς
χειρός ὑπεστήριζε τά νῶτά του,
διά τῆς ἄλλης προσέφερε τό
σκεῦος εἰς τά μαραμένα του χεῖλη.
— Ἔλα, ἀγάπη μου, τῆς εἶπε. Πιέ
ἀπ' αὐτό τό νερό, νά γιάνης. — Ἡ
ἀσθενής δέν ἤνοιξε τούς ὀφθαλ-
μούς, ἀλλά φαίνεται, ὅτι ἤκουσε
τήν φωνήν καί ἐνόησε τάς λέξεις.
Γλυκύ καί συμπαθητικόν μειδίαμα
διέστειλε τά χεῖλη της. Ἐπειτα
ἐρρόφησεν ὀλίγας σταγόνας ἀπό
τοῦ ὕδατος ἐκείνου, τό ὁποῖον
ἔμελλε τῷ ὄντι ⁶⁸ νά τήν ἰατρεύσῃ.
Διότι μόλις τό ἐκατάπιε καί ἤνοιξε
τούς ὀφθαλμούς καί προσεπάθη-
σε ν' ἀναπνεύσῃ. Ἐλαφρός στε-

ναγμός διέφυγε τὰ χεῖλη της, καί
ἐπανέπεσε βαρεῖα ἐπί τῆς
ὠλένης⁶⁹ τῆς μητρός μου.

Τό καϋμένο μας τό Ἄννιῶ!
ἐγλύτρωσεν ἀπό τὰ βάσανά του!

Πολλοί εἶχον κατηγορήσει τήν
μητέρα μου, ὅτι ἐνῶ αἱ ξένοι
γυναῖκες ἐθρήνουν μεγαλοφώνως
ἐπί τοῦ νεκροῦ τοῦ πατρός μου,
ἐκείνη μόνη ἔχυνεν ἄφθονα, πλήν
σιγηλά δάκρυα. Ἡ δυστυχής τό
ἔκαμνεν ἐκ φόβου μήπως
παρεξηγηθῆ, μήπως παραβῆ τὰ
ὄρια τῆς εἰς τὰς νέας ἀνηκούσης
σεμνότητος. Διότι, καθώς εἶπον, ἡ
μήτηρ μας ἐχήρευσε πολύ νέα.

Ὅταν ἀπέθανεν ἡ ἀδελφή μας,
δέν ἦτο πολύ γεροντοτέρα. Ἄλλ'
οὔτε ἐσκέφθη κ' ἄν τώρα τί θά εἶπῃ
ὁ κόσμος διά τούς σπαραξικαρδί-
ους της θρήνους.

Ὅλη ἡ γειτονεῖα εσηκώθη καὶ ἦλθε πρὸς παρηγορίαν τῆς. Ἀλλὰ τὸ πένθος αὐτῆς ἦτο φοβερόν, ἦτον ἀπαρηγόρητον.

— Θά χάσῃ τὸν νοῦν τῆς — ἐπιθύριζον οἱ βλέποντες αὐτὴν κεκλιμένην καὶ θρηνοῦσαν μεταξύ τῶν τάφων τῆς ἀδελφῆς καὶ τοῦ πατρὸς μας.

— Θά τὰ ἀφήσῃ μέσ' στούς πέντε δρόμους· — ἔλεγον οἱ συναντῶντες ἡμᾶς καθ' ὁδόν, ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἀπεριποίητα.

Καὶ ἐχρειάσθη καιρός, ἐχρειάσθησαν αἱ νοθεσίαι καὶ ἐπιπλήξεις τῆς ἐκκλησίας, ὅπως συνέλθῃ εἰς ἑαυτὴν καὶ ἐνθυμηθῇ τὰ ἐπιζῶντα τέκνα τῆς, καὶ ἀναλάβῃ τὰ οἰκιακά τῆς καθήκοντα.

Ἄλλὰ τότε παρετήρησε ποῦ μᾶς εἶχε καταντήσει ἢ μακρά τῆς ἀδελφῆς μας ἀσθένεια.

Ἡ χρηματική μας περιουσία κατηναλώθη εἰς ἰατρούς καί ἰατρικά. Πολλά «χράμια» καί «κηλίμια»,⁷⁰ ἔργα τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν, τά εἶχε πωλήσει δι' ἀσήμαντα ποσά, ἢ τά εἶχε δώσει ὡς ἀμοιβήν εἰς τοὺς γόητας⁷¹ καί τὰς μαγίσσας. Ἄλλα μᾶς τά ἔκλεψαν αὐτοί καί οἱ ὅμοιοί των, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἀνεπιβλεψίας, ἧτις ἐπεκράτησεν ἐν τῷ οἴκῳ μας. Πρὸς ἐπίμετρον⁷² ἐξηντλήθησαν καί αἱ προμήθαι τῶν ζωοτροφιῶν⁷³ μας καί ἡμεῖς δέν εἶχομεν πλέον πόθεν νά ζήσωμεν.

Ἐν τούτοις αὐτό, ἀντί νά πτοήσῃ τὴν μητέρα μας, τῇ ἀπέδωκεν ἀπεναντίας διπλῆν τὴν δραστηρι-

ότητα, ἦν εἶχε πρὶν ἀσθενήσει τό Ἄννιῶ.

Ἐμετρίασεν, ἢ κυρίως εἶπεῖν, συνεκάλυψε τό πένθος της· ὑπερενίκησε τήν ἀτολμίαν τῆς ἡλικίας καί τοῦ φύλου της, καί, λαβοῦσα τήν δίκηλλαν⁷⁴ ἀνά χεῖρας, ἤρχισε νά «ξενοδουλεύῃ», ὡς ἐάν δέν εἶχε γνωρίσει ποτέ τόν ἀνετον καί ἀνεξάρτητον βίον.

Ἐπί πολύν χρόνον μᾶς διέτρεφε διά τοῦ ἰδρωτός τοῦ προσώπου της. Τά ἡμερομίσθια ἦσαν μικρά καί αἱ ἀνάγκαι μας μεγάλαι, ἀλλ' ὅμως εἰς κανένα ἐξ ἡμῶν δέν ἐπέτρεψε νά τήν ἀνακουφίσῃ συνεργαζόμενος.

Σχέδια περί τοῦ μέλλοντος ἡμῶν ἐγίνοντο καί ἐπεθεωροῦντο καθ' ἐσπέραν παρά τήν ἐστίαν. Ὁ μεγαλύτερός μου ἀδελφός ὤφειλε

νά μάθη τήν τέχνην τοῦ πατρός
μας, διά νά λάβῃ ἐν τῇ οἰκογενεΐα
τόν τόπον ἐκείνου. Ἐγώ ἔμελλον ἢ
μᾶλλον ἤθελον νά ξενιτευθῶ, καί
οὕτω καθεξῆς. Ἀλλά πρό τούτου
ἔπρεπε νά μάθωμεν ὅλοι τά
γράμματά μας, ἔπρεπε νά ξεσχο-
λήσωμεν.⁷⁵ Διότι, ἔλεγεν ἡ μήτηρ
μας, ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύ-
λον ἀπελέκητον.

Αἱ οἰκονομικά μας δυσχέρειαι
ἐκορυφώθησαν, ὅταν ἐπῆλθεν
ἀνομβρία⁷⁶ εἰς τήν χώραν καί
ἀνέβησαν αἱ τιμαί τῶν τροφίμων.
Ἄλλ' ἡ μήτηρ, ἀντί ν' ἀπελπισθῇ
περί τῆς διατροφῆς ἡμῶν αὐτῶν,
ἐπηύξησε τόν ἀριθμόν μας δι'
ένός ξένου κορασίου, τό ὅποϊον
μετά μακράς προσπαθείας κα-
τώρθωσε νά υἱοθετήσῃ.

Τό γεγονός τοῦτο μετέβαλε τό μονότονον καί αὐστηρόν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου, καί εἰσήγαγεν ἐκ νέου ἀρκετήν ζωηρότητα.

Ἦδη αὐτή ἡ υἱοθέτησις ἐγένετο πανηγυρική. Ἡ μήτηρ μου ἐφόρεσε διά πρώτην φοράν τά «γιορτερὰ»⁷⁷ της καί μᾶς ὠδήγησεν εἰς τήν ἐκκλησίαν καθαρούς καί χτενισμένους, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο νά μεταλάβωμεν. Μετά τό τέλος τῆς λειτουργίας, ἐστάθημεν ὅλοι πρό τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, καί αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ περιεστῶτος⁷⁸ λαοῦ, ἐνώπιον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, παρέλαβεν ἡ μήτηρ μου τό θετόν αὐτῆς θυγάτριον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη εἰς ἐπήκοον⁷⁹ πάντων, ὅτι θέλει ἀγαπήσει καί

ἀναθρέψει αὐτό, ὡς ἐάν ἦτο σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός καί ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων της.

Ἡ εἴσοδος του εἰς τόν οἶκόν μας ἐγένετο οὐχ ἦττον ἐπιβλητική καί τρόπον τινά ἐν θριάμβῳ. Ὁ πρωτόγερος⁸⁰ τοῦ χωρίου καί ἡ μήτηρ μου προηγῆθησαν μετά τοῦ κορασίου, ἔπειτα ἤρχόμεθα ἡμεῖς. Οἱ συγγενεῖς μας καί οἱ συγγενεῖς τῆς νέας ἀδελφῆς μᾶς ἠκολούθησαν μέχρι τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας.

Ἐξωθεν αὐτῆς ὁ πρωτόγερος ἐσήκωσε τό κοράσιον ὑψηλά εἰς τάς χεῖράς του καί τό ἔδειξεν ἐπί τινος στιγμᾶς εἰς τοὺς παρισταμένους. Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως·

— Ποιός ἀπό σᾶς εἶναι ἡ ἐδικός ἡ συγγενής ἡ γονιός τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπό τήν Δε-

σποινιώ τήν Μηχαλιέσσα⁸¹ κι ἀπό
τούς ἐδικούς της;

Ὁ πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον
ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος
ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του
ἐκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν
ὠμόν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ
τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμ-
μία φωνή — Ἐγώ! — καί ματαιώσῃ
τήν εὐτυχίαν της. Ἀλλά κανείς δέν
ἀπεκρίθη. Τότε οἱ γονεῖς τοῦ παι-
διοῦ ἠσπάσθησαν αὐτό διά τελευ-
ταίαν φοράν καί ἀνεχώρησαν μετά
τῶν συγγενῶν των. Ἐνῶ οἱ ἐδικοί
μας μετά τοῦ πρωτογέρου εἰσῆλ-
θον καί ἐξενίσθησαν⁸² παρ' ἡμῖν.

Ἀπό τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ μή-
τηρ μας ἤρχισε νά ἐπιδαψιλεύῃ⁸³
εἰς τήν θετήν μας ἀδελφήν τόσας
περιποιήσεις, ὅσων ἴσως δέν
ἤξιώθημεν ἡμεῖς εἰς τήν ἡλικίαν

της καί εἰς καιρούς πολύ εὐτυ-
χεστέρους. Ἐνῶ δέ μετ' ὀλίγον
χρόνον ἐγώ μὲν ἐπλανώμην
νοσταγῶν ἐν τῇ ξένη, οἱ δέ ἄλλοι
μου ἀδελφοί ἐταλαιπωροῦντο κα-
κοκοιμώμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια
τῶν «μαστόρων», τό ξένον κορά-
σιον ἐβασίλευεν εἰς τόν οἶκόν μας,
ὡς ἐάν ἦτον ἐδικός του.

Οἱ μικροί τῶν ἀδελφῶν μου
μισθοί θά ἐξήρκουν πρὸς ἀνακού-
φισιν τῆς μητρός, ἐφ' ᾧ καί τῇ
ἐδίδοντο. Ἄλλ' ἐκείνη, ἀντί νά τούς
δαπανᾷ πρὸς ἀνάπαυσίν της,
ἐπροΐκιζε δι' αὐτῶν τήν θετήν της
θυγατέρα καί ἐξηκολούθει ἐργαζο-
μένη πρὸς διατροφήν της. Ἐγώ
ἔλειπον μακράν, πολύ μακράν, καί
ἐπί πολλά ἔτη ἠγνόουν τί συνέ-
βαιεν εἰς τόν οἶκόν μας. Πρὶν δέ
κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξέ-

νον κοράσιον ηύξηθη, άνετράφη, έπροικίσθη και ύπανδρεύθη, ώς εάν ήτον άληθώς μέλος τής οίκογενείας μας.

Ό γάμος αύτής, όστις φαίνεται έπίτηδες έπεσπεύθη, υπήρξεν άληθής «χαρά» τών άδελφών μου. Οί δυστυχεϊς άνέπνευσαν, άπαλλαγέντες από τό πρόσθετον φορτίον. Και είχον δίκαιον. Διότι ή κόρη εκείνη, εκτός ότι ποτέ δέν ήσθάνθη προς αύτούς άδελφικήν τινα στοργήν, επί τέλους άπεδείχθη άχάριστος προς τήν γυναϊκα, ήτις περιεποιήθη τήν ζωήν αύτής μέ τοσαύτην φιλοστοργίαν, όσην όλίγα γνήσια τέκνα έγνώρισαν.

Είχον λόγους λοιπόν οί άδελφοί μου νά είναι εύχαριστημένοι και είχον λόγους νά πι-

στεύσουν, ὅτι καί ἡ μήτηρ ἀρκετά ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ παθήματος ἐκείνου.

Ἄλλ' ὅποια ὑπήρξεν ἡ ἔκπληξις των, ὅταν, ὀλίγας μετὰ τοὺς γάμους ἡμέρας, τὴν εἶδον νά ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, σφίγγουσα τρυφερῶς εἰς τὴν ἀγκάλην της ἓν δεύτερον κοράσιον, ταύτην τὴν φορὰν ἓν σπαργάνοις!

— Τό κακότυχο! ἀνεφώνει ἡ μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικῶς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ νηπίου, δέν τό ἔφθανε πῶς ἐγεννήθη κοιλιάρφانو, μόν' ἀπέθανε καί ἡ μάνα του καί τό ἄφηκε μέσ' στή στράτα! Καί, εὐχαριστημένη τρόπον τινά ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τό λάφυρόν της θριαμ-

βευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεοὺς⁸⁴ ἐκ
τῆς ἐκπλήξεως ἀδελφούς μου.

Τὸ υἱικὸν σέβας ἦτο πολὺ, καὶ ἡ
αὐθεντεία⁸⁵ τῆς μητρός μεγάλη,
ἀλλ' οἱ πτωχοὶ ἀδελφοὶ μου ἦσαν
τόσον ἀπογοητευμένοι, ὥστε δέν
ἐδίστασαν νὰ ὑποδείξουν εὐσχή-
μω⁸⁶ πως εἰς τὴν μητέρα των,
ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ παραιτηθῇ
τοῦ σκοποῦ της. Ἀλλὰ τὴν εὖρον
ἀμετάπειστον. Τότε ἐδήλωσαν
φανερὰ τὴν δυσἀρέσκειάν των καὶ
τῇ ἠρνήθησαν τὴν διαχείρισιν τοῦ
βαλαντίου⁸⁷ των. Ὅλα εἰς μάτην.

— Μὴ μοῦ φέρετε τίποτε,
ἔλεγεν ἡ μήτηρ μου, ἐγὼ δουλεύω
καὶ τό θρέφω, σάν πῶς ἔθρεψα
καὶ σᾶς. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ Γιωργῆς
μου ἀπ' τῆ ξενιτεία, θὰ τό
προικίσῃ καὶ θὰ τό πανδρέψῃ. Ἄμ'

τί θαρρεῖτε! Ἐμένα τό παιδί μου μέ τό ὑποσχέθηκε. — Ἐγώ, μάνα, θά σέ θρέψω καί σένα καί τό ψυχοπαῖδι σου. — Ναί! ἔτσι μέ τό εἶπε, πού νάχη τήν εὐχή μου!

Ὁ Γιωργής ἤμην ἐγώ. Καί τήν ὑπόσχεσιν ταύτην τήν εἶχον δώσει ἀληθῶς, ἀλλά πολύ προτύερα.

Ἦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μήτηρ μας εἰργάζετο διά νά θρέψη τήν πρώτην μας θετήν ἀδελφήν καθώς καί ἡμᾶς. Ἐγώ τήν συνώδευον κατά τάς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, παίζων παρ' αὐτῇ ἐνῶ ἐκείνη ἔσκαπτεν ἢ ἐξεβοτάνιζεν. Μίαν ἡμέραν διακόψαντες τήν ἐργασίαν ἐπεστρέφομεν ἀπό τοὺς ἀγρούς φεύγοντες τόν ἀφόρητον καύσωνα, ὑφ' οὗ ὀλίγον ἔλειψε νά λιποθυμήσῃ ἡ μήτηρ μου. Καθ'

ὄδόν κατελήφθημεν ὑπό ραγδαιο-
τάτης βροχῆς, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες
συμβαίνουσι παρ' ἡμῖν συνήθως,
μετά προηγηθεῖσαν ὑπερβολικὴν
ζέστην ἢ λαύραν, καθὼς τὴν
ὀνομάζουν οἱ συντοπιῖταί μου. Δέν
ἡμεθα πλέον πολὺ μακρὰν τοῦ
χωρίου, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ διαβῶμεν
ἓνα χεῖμαρρον, ὅστις πλημμυρή-
σας ἐκατέβαινε ὀρμητικώτατος.
Ἡ μήτηρ μου ἠθέλησε νὰ μέ-
σηκώσῃ εἰς τὸν ὠμόν της. Ἀλλ'
ἐγὼ ἀπεποιήθην.⁸⁸

— Εἶσαι ἀδύνατη ἀπὸ τὴ
λιποθυμία, τῆ εἶπον. Θὰ μέ ρίψῃς
μέσ' στὸν ποταμό.

Καί ἐσήκωσα τὰ φορέματά μου
καί εἰσῆλθον δρομαῖος⁸⁹ εἰς τὸ
ρεῦμα, πρὶν ἐκείνη προφθάσῃ νὰ
μέ κρατήσῃ. Εἶχον ἐμπιστευθῆ εἰς
τάς δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι

ἔπρεπε. Διότι πρὶν σκεφθῶ νὰ ὑποχωρήσω, οἱ πόδες μου ἔχασαν τό στήριγμά των, καί, ἀνατραπείς, παρεσύρθην ὑπὸ τοῦ χειμάρρου ὡς κέλυφος καρύου.

Μία σπαρακτική κραυγή φρίκης εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα. Ἦτον ἡ φωνή τῆς μητρός μου, ἣτις ἐρρίφθη εἰς τὰ ρεύματα διὰ νὰ μέ σῶση.

Πῶς δέν ἔγινε αἰτία νὰ πνιγῇ καί ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα. Διότι ὁ χεῖμαρρος ἐκεῖνος ἔχει κακήν φήμην παρ' ἡμῖν. Καί ὅταν λέγουν περὶ τίνος «τόν ἐπῆρε τό ποτάμι», ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτόν τοῦτον τόν χεῖμαρρον.

Καί ὅμως ἡ μήτηρ μου λιγόθυμος καθὼς ἦτο, κατάκοπος, βεβαρυμένη ἀπὸ ἐπαρχιακά φορέματα, ἱκανά νὰ πνίξουν καί τόν δεξιώτε-

ρον κολυμβητήν, δέν ἐδίστασε νά ἐκθέσῃ τήν ζωήν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο νά μέ σώσῃ, καί ἄς ἤμην ἐκεῖνό της τό τέκνον, τό ὁποῖον προσέφερεν ἄλλοτε εἰς τόν Θεόν ὡς ἀντάλλαγμα ἀντί τῆς θυγατρὸς της.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τόν οἶκον καί μέ ἀπέθεσε χαμαί ἀπό τόν ὦμόν της, ἤμην ἀκόμη παραζαλισμένος. Διά τοῦτο, ἀντί νά αἰτιαθῶ τήν ἀπρονοησίαν μου διά τό συμβάν, ἀπέδωκα αὐτό εἰς τάς ἐργασίας τῆς μητρὸς μου.

— Μή δουλεύεις πιά, μάνα, τῆ εἶπον, ἐνῶ ἐκείνη μ' ἐνέδυε στεγνά φορέματα.

— Ἄμ' ποιός θά μᾶς θρέφῃ, παιδί μου, σάν δέν δουλεύω ἐγώ; — Ἠρώτησεν ἐκείνη στενάξασα.

— Ἐγώ, μάνα! ἐγώ! — τῆ

ἀπήντησα τότε μετά παιδικοῦ
στόμφου.

— Καί τό ψυχοπαίδι μας;

— Κ' ἐκεῖνο ἐγώ!

Ἡ μήτηρ ἐμειδίασεν ἀκουσίως,
διά τήν ἐπιβλητικήν στάσιν, ἣν
ἔλαβον προφέρων τήν διαβεβαί-
ωσιν ταύτην. Ἐπειτα διέκοψε τήν
ὀμιλίαν ἐπειποῦσα·

— Ἄμ' θρέψε δά πρῶτα τόν
ἑαυτό σου καί ὕστερα βλέπουμε.
Δέν παρῆλθε πολὺς καιρός καί
ἀπηρχόμην εἰς τά ξένα.

Ἡ μήτηρ βεβαίως οὐδ' ἐση-
μείωσε κἄν τήν ὑπόσχεσιν
ἐκείνην. Ἐγώ ὅμως ἐνθυμούμην
πάντοτε, ὅτι ἡ αὐταπάρνησίς της
μοί ἐχάρισε διά δευτέραν φοράν
τήν ζωήν, τήν ὁποίαν τῇ ὤφειλον.
Διά τοῦτο εἶχον τήν ὑπόσχεσιν
ἐκείνην ἐπί τῆς καρδίας μου, καί

ὅσον ἐμεγάλωνα, τόσω σπουδαιότερον ἐνόμιζα τόν ἑαυτόν μου ὑποχρεωμένον πρὸς ἐκπλήρωσίν της.

— Μὴ κλαίγῃς μητέρα, τῇ εἶπον ἀναχωρῶν. Ἐγὼ πηγαίνω πιά νά κάμω παράδες. Ἐννοια σου! Ἀπό τώρα καί νά πάγῃ θά σέ θρέφω καί σένα καί τό παραπαῖδί σου. Ἀλλά, ἀκούεις; Δέν θέλω πιά νά δουλεύῃς!

Δέν ἤξευρον ἀκόμη ὅτι δεκαετὲς παιδίον ὄχι τήν μητέρα, ἀλλ' οὐδέ τόν ἑαυτόν του δέν δύναται νά θρέψῃ. Καί δέν ἐφантаζόμην, ὅποῖαι φοβεραὶ περιπέτειαι μέ περιέμενον καί πόσας πικρίας ἔμελλον ἀκόμη νά ποτίσω τήν μητέρα μου διά τῆς ξενιτείας ἐκείνης, δι' ἧς ἤλπιζον νά τήν ἀνακουφίσω.

Ἐπί πολλά ἔτη ὄχι μόνον βοήθειαν, ἀλλ' οὐδέ μίαν ἐπιστολήν κατώρθωσα νά τῇ στείλω. Ἐπί πολλά ἔτη παρεμόνευεν εἰς τοὺς δρόμους, ἐρωτῶσα τοὺς διαβάτας μή μέ εἶδον πουθενά.

Πότε τῇ ἔλεγον, ὅτι ἐδυστύχησα ἐν Κωνσταντινουπόλει καί ἐτούρκευσα.

— Νά φᾶνε τή γλῶσσά τους πού τῶβγαλαν! — ἀπεκρίνετο ἡ μήτηρ μου. Αὐτός πού λένε, δέν μπορεί νά ἦτον τό παιδί μου! — Ἀλλά μετ' ὀλίγον ἐκλείετο περίτρομος εἰς τό εἰκονοστάσιόν μας, καί προσηύχετο δακρυρροοῦσα πρὸς τόν Θεόν, διά νά μέ φωτίσῃ νά ἐπανέλθω εἰς τήν πίστιν τῶν πατέρων μου.

Πότε τῇ ἔλεγον, ὅτι ἐναυάγησα εἰς τās ἀκτάς τῆς Κύπρου, καί

ἐπαιτῶ ρακένδυτος εἰς τοὺς δρόμους.

— Φωτιά νά τοὺς κάψη, ἀπεκρίνετο ἐκείνη. Τό λέν ἀπό τή ζούλια τους. Τό παιδί μου θενᾶκανε κατάστασι⁹⁰ καί πά' στόν Ἅγιο Τάφο.

Ἄλλά μετ' ὀλίγον ἐξήρχετο εἰς τοὺς δρόμους, ἐξετάζουσα τοὺς διαβατικούς ἐπαίτας, καί μετέβαινεν ὅπου ἤκούετο κανεῖς «καρaboσακισμένος» μέ τήν θλιβεράν ἐλπίδα ν' ἀνακαλύψη ἐν αὐτῷ τό ἴδιόν της τέκνον, μέ τήν πρόθεσιν νά δώσῃ εἰς αὐτόν τά στερήματά της, ὅπως τά εὔρω ἐγώ εἰς τά ξένα ἀπό τάς χεῖρας τῶν ἄλλων.

Καί ὅμως, ὅσάκις ἐπρόκειτο περί τῆς θετῆς αὐτῆς θυγατρός, τά ἐλησμόνει ὅλα ταῦτα καί ἐφοβέριζε τοὺς ἀδελφούς μου, ὅτι

ἐλθὼν ἐγὼ ἀπὸ τὰ ξένα θά τοὺς
ἐντροπιάσω διὰ τῆς γενναιότητός
μου, καὶ θά προικίσω καὶ θά
ὑπανδρεύσω τὴν κόρην της ἐν
πομπῇ καὶ παρατάξει.

— "Ἐ; Ἄμ' τί θαρρεῖτε! Ἐμένα
τό παιδί μου μέ τό ὑποσχέθηκε!
Ἄς ἔχη τὴν εὐχή μου!

Εὐτυχῶς αἱ κακαὶ ἐκεῖναι εἰδή-
σεις δέν ἦσαν ἀληθεῖς. Καί ὅταν,
μετά μακρὰν ἀπουσίαν, ἐπέ-
στρεψα εἰς τὸν οἶκόν μας, ἤμην εἰς
θέσιν νά ἐκπληρώσω τὴν ὑπό-
σχυσίν μου, ὡς πρὸς τὴν μητέρα
μου κᾶν, ἢ ὅποια ἦτο τόσο
ὀλιγαρκής. Ὡς πρὸς τό ψυχοπαῖδι
της ὅμως δέν μ' εὔρε τόσο προ-
θυμον, ὅσον ἠλπίζεν. Ἀπ' ἐναντίας
μόλις εἶχον φθάσει καὶ ἐξεφρά-
σθην ἐναντίον τῆς διατηρήσεώς

του, πρὸς μεγίστην τῆς μητρός μου ἔκπληξιν.

Εἶναι ἀληθές ὅτι δέν ἤμην κυρίως ἐναντίος τῆς ἀδυναμίας τῆς μητρός μου. Τὴν πρὸς τὰ κοράσια κλίσιν της τὴν εὕρισκον σύμφωνον πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόθους μου.

Τίποτε ἄλλο δέν ἐπεθύμουν περισσότερο, παρά νά εὕρω ἐπιστρέφων εἰς τόν οἶκόν μας μίαν ἀδελφήν, τῆς ὁποίας ἡ φαιδρά μορφή κ' αἱ συμπαθητικά φροντίδες νά ἐξορίσουν ἀπό τῆς καρδίας μου τὴν ἐκ τῆς μονώσεως μελαγχολίαν, καὶ νά ἐξαλείψουν ἀπό τῆς μνήμης μου τὰς κακοπαθείας ὅσας ὑπέστην ἐν τῇ ξένη. Πρὸς ἀνταλλαγὴν ἐγὼ θά ἐπροθυμούμην νά τῇ διηγῶμαι τὰ θαυμάσια τῶν ξένων χωρῶν, τὰς περι-

πλανήσεις καί τά κατορθώματά μου, καί θά ἤμην πρόθυμος νά τῆ ἀγοράζω ὅ,τι ἀγαπᾷ· νά τήν ὀδηγῶ εἰς τούς χορούς καί τάς πανηγύρεις· νά τήν προικίσω, καί τέλος νά χορεύσω εἰς τούς γάμους της.

Ἄλλά τήν ἀδελφήν ταύτην τήν ἐφантаζόμην ὠραίαν καί συμπαθητικήν, ἀνεπτυγμένην καί ἔξυπνον, μέ γράμματα, μέ χειροτεχνήματα, μέ ὅλας ἐν γένει τάς ἀρετάς ὅσας εἶχον αἱ κόραι τῶν χωρῶν, ὅπου ἔζων μέχρι τότε. Καί ἀντί τούτων ὅλων τί εὔρον; Ἀκριβῶς τό ἀντίθετον.

Ἡ θετή μου ἀδελφή ἦτον ἀκόμη μικρά, καχεκτική, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος, καί πρό πάντων δύσνους, τόσον δύσνους,⁹¹

ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μ' ἐνέπνευσεν ἀντιπάθειαν.

— Δός το πίσου τό Κατερινιώ, ἔλεγον μίαν ἡμέραν εἰς τήν μητέρα μου. Δός το πίσου, ἄν μ' ἀγαπᾷς. Αὐτήν τήν φοράν σέ τό λέγω μέ τά σωστά μου! Ἐγώ θά σέ φέρω μίαν ἄλλην ἀδελφήν ἀπό τήν Πόλι. Ἐνα εὐμορφο κορίτσι, ἕνα ἔξυπνο, πού νά στολίση μίαν ἡμέρα τό σπίτι μας.

Ἐπειτα περιέγραψα μέ τά ζωηρότερα χρώματα ὅποιον θά ἦτο τό ὄρφανόν, τό ὅποῖον ἔμελλον νά τῆς φέρω, καί πόσον πολύ θά τό ἠγάπων.

Ὅταν ὕψωσα τά βλέμματά μου πρὸς αὐτήν, εἶδον μετ' ἐκπλήξεώς μου, ὅτι τά δάκρυά της ἔρρεον σιγαλά καί μεγάλα ἐπὶ τῶν ὠχρῶν αὐτῆς παρειῶν,⁹² Ἐνῶ οἱ ταπει-

νωμένοι της ὀφθαλμοί ἐξέφραζον
μῖαν ἀπερίγραπτον θλῦψιν!
— ὦ! εἶπε μετ' ἀπελπιστικῆς
ἐκφράσεως. Ἐνόμισα ὅτι σύ θά
ἀγαπήσης τό Κατερινιώ περισσό-
τερον ἀπό τούς ἄλλους, ἀλλά,
ἀπατήθηκα! Ἐκεῖνοι δέν θέλουν
διόλου ἀδελφήν, καί σύ θέλεις μί-
αν ἄλλην! Καί τί φταίγει τό φτωχό,
σάν ἐγένεν ὅπως τό ἔπλασεν ὁ
Θεός. Ἄν εἶχες μῖαν ἀδελφήν
ἄσχημην καί μέ ὀλίγον νοῦν, θά
τήν ἐβγαζες δι' αὐτό μέσα στούς
δρόμους, γιά νά πάρης μῖαν
ἄλλην, εὐμορφην καί γνωστικήν.
— Ὅχι, μητέρα! Βέβαια ὄχι!
ἀπήντησα ἐγώ. Μά ἐκείνη θά ἦτο
παιδί σου, καθώς καί ἐγώ. Ἐνῶ
αὐτή δέν σοῦ εἶναι τίποτε. Μᾶς
εἶναι ὅλως διόλου ξένη.
— Ὅχι! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ μου

μετά λυγμῶν, ὄχι! Δέν εἶναι ξένο
τό παιδί! Εἶναι δικό μου! Τό
ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω
ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί
ὀσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί
μου στό στόμα του, γιά νά τό πλα-
νέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά
σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα
μέσ' στήν κούνια σας. Εἶναι δικό
μου τό παιδί, καί εἶναι ἀδελφή
σας!

Μετά τάς λέξεις ταύτας, τάς
ὁποίας ἐπρόφερον ἰσχυρῶς καί
μετ' ἐπιβλητικοῦ τρόπου, ὕψωσε
τήν κεφαλὴν αὐτῆς καί μέ παρε-
τήρησεν ἀσκαρδαμυκτί.⁹³ Ἐ-
περίμενε προκλητικῶς τήν ἀπά-
ντησίν μου. Ἄλλ' ἐγώ δέν ἐτόλμη-
σα νά προφέρω λέξιν. Τότε ἐχαμή-
λωσε πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς καί

ἐξηκολούθησε μέ ἀσθενῆ φωνήν
καί θλιβερόν τόνον.

— Ἔ! τί νά γίνῃ! Κ' ἐγώ τό
ἤθελα καλλίτερο, μά — ἡ ἁμαρτία
μου, βλέπεις, δέν ἐσώθηκεν
ἀκόμη. Καί τό ἔκαμεν ὁ Θεός τέ-
τοιο, διά νά δοκιμάσῃ τήν
ὑπομονή μου, καί νά μέ σχωρέσῃ.
Εὐχαριστῶ σε, Κύριε!

Καί ταῦτα λέγουσα, ἔθηκε τήν
δεξιάν ἐπί τοῦ στήθους, ὕψωσε
τούς ὀφθαλμούς αὐτῆς πλήρεις
δακρύων πρὸς τόν ουρανόν, καί
ἔμεινεν οὕτως ἐπί τινος στιγμᾶς
σιγῶσα.

— Κάτι θά ἔχῃς στήν καρδιά, μη-
τέρα, εἶπον τότε μετὰ τινος δειλί-
ας. Μή θυμῶνῃς!

Καί λαβὼν ἐφίλησα τήν παγε-
ράν αὐτῆς χεῖρα πρὸς ἐξιλέωσιν.

— Ναί! εἶπεν ἐκείνη ἀπο-
φασιστικῶς. Ἔχω κ'ἄτι ἐδῶ μέσα
βαρύ, πολύ βαρύ, παιδί μου! Ὡς
τώρα τό γνωρίζει μόνον ὁ Θεός
καί ὁ πνευματικός μου. Ἐσύ εἶσαι
διαβασμένος καί συντυχαίνεις⁹⁴
καμμιά φορά σάν τόν ἴδιο τόν
πνευματικό, καί καλύτερα. Σήκω,
κλείσε τή θύρα, καί κάτσε νά σέ τό
πῶ, ἴσως μέ παρηγορήσης ὀλίγο,
ἴσως μέ λυπηθῆς, καί ἀγαπήσης
τό Κατερινιώ, σάν νάταν ἀδελφή
σου.

Οἱ λόγοι οὗτοι, καί ὁ τρόπος μέ
τόν ὁποῖον τούς ἐπρόφεραν,
ἐνέβαλον τήν καρδίαν μου εἰς με-
γάλην ταραχήν. Τί εἶχε νά μ'
ἐμπιστευθῆ ἡ μήτηρ μου χωριστά
ἀπό τούς ἀδελφούς μου; Ὅλας τάς
κατά τήν ἀπουσίαν μου δυστυχίας
της μοί τάς εἶχεν ἀφηγηθῆ. Ὅλον

τόν προτοῦ της βίον τόν
ἐγνώριζον ὡσάν παραμῦθι. Τί ἦτο
λοιπόν αὐτό πού μᾶς ἀπέκρυπτε
μέχρι τοῦδε; πού δέν ἐτόλμησε νά
φανερῶσῃ εἰς κανένα πλήν τοῦ
Θεοῦ καί τοῦ πνευματικοῦ της;

Ὅταν επανῆλθον νά καθίσω
πλησίον της, ἔτρεμον τά γόνατά
μου ἐξ ἀορίστου ἀλλ' ἰσχυροῦ τι-
νος φόβου.

Ἡ μήτηρ μου ἐκρέμασε τήν κε-
φαλήν, ὡς κατάδικος, ὅστις
ἴσταται ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ του μέ
τήν συναίσθησιν τρομεροῦ τινος
ἐγκλήματος.

— Τό θυμᾶσαι τό Ἀννιώ μας; μέ
ἠρώτησε μετά τινας στιγμάς
πληκτικῆς σιωπῆς.

— Μάλιστα, μητέρα! Πῶς δέν τό
θυμοῦμαι! Ἦταν ἡ μόνη μας

ἀδελφή, κ' ἐξεψύχησεν ἔμπρός
στά μάτια μου.

— Ναί! μέ εἶπεν, ἀναστενάξασα
βαθέως, ἀλλά δέν ἦτο τό μόνο μου
κορίτσι! Ἐσύ εἶσαι τέσσαρα χρό-
νια μικρότερος ἀπό τό Χρηστάκη.
Ἐνα χρόνο κατόπι του ἔκαμα τήν
πρώτη μου θυγατέρα.

Ἦταν τότε κοντά, πού
ἐπαντρολογιέτο ὁ Φωτής ὁ
Μυλωνᾶς. Ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας
σου παράργησε τό γάμο τους, ὡς
πού ν' ἀποσαραντήσω ἐγώ, γιά
νά τους στεφανώσουμε μαζί.

Ἦθελε νά μέ βγάλη καί μένα στόν
κόσμο, γιά νά χαρῶ σάν παν-
δρευμένη, ἀφού κορίτσι δέν μ'
ἄφηκεν ἢ γιαγιά σου να χαρῶ.

Τό πρωί τούς στεφανώσαμε,
καί τό βράδυ ἦταν οἱ καλεσμένοι
στό σπίτι τους· καί ἐπαῖζαν τά βιο-

λιά, καί ἔτρωγεν ὁ κόσμος μέσα
στήν αὐλή, κι ἐγύρνα ἢ κανάτα μέ
τό κρασί ἀπό χέρι σέ χέρι. Καί
ἔκαμεν ὁ πατέρας σου κέφι, σάν
διασκεδαστικός πού ἦταν ὁ μακα-
ρίτης, καί μ' ἔρριψε τό μανδήλι
του, νά σηκωθῶ νά χορέψουμε.
Σάν τόν ἔβλεπα νά χορεύῃ, μοῦ
ἄνοιγεν ἡ καρδιά μου, καί σάν νέα
πού ἤμουνε, ἀγαποῦσα κ' ἐγώ τό
χορό. Κ' ἐχορέψαμε λοιπόν· κ'
ἐχόρεψαν καί οἱ ἄλλοι καταπόδι⁹⁵
μας. Μά ἐμεῖς ἐχορέψαμε καί κα-
λύτερα καί πολύτερα.

Σάν ἐκοντέψανε τά μεσάνυχτα,
ἐπῆρα τόν πατέρα σου παράμερα
καί τόν εἶπα· Ἄνδρα, ἐγώ ἔχω πα-
ιδί στήν κούνια καί δέν μπορῶ πιά
νά μείνω. Τό παιδί πεινᾷ· ἐγώ
ἐσπάργωσα.⁹⁶ Πῶς νά τό βυζάξω
μέσ' στόν κόσμο καί μέ τό καλό

μου τό φόρεμα! Μείνε σύ, ἄν
θέλης νά διασκεδάσης ἀκόμα.
Ἐγώ θά πάρω τό μωρό νά πάγω
στό σπίτι.

— Ἐ, καλά, γυναῖκα! εἶπεν ὁ
σχωρεμένος, καί μ' ἐπαπάρισε⁹⁷
πά στόν ὦμο. Ἐλα, χόρεψε κι
αὐτό τό χορό μαζί μου, καί ὕστερα
πηγαίνουμε κ' οἱ δύο. Τό κρασί
ἄρχισε νά μέ χτυπᾷ στό κεφάλι,
καί ἀφορμή γυρεύω κι ἐγώ νά φύ-
γω.

Σάν ἐξεχορέψαμε κ' ἐκεῖνο τό
χορό, ἐπήραμε τή στρατά.

Ὁ γαμβρός ἔστειλε τά παιχνί-
δια⁹⁸ καί μᾶς ἐξεπροβόδησαν ὡς
τό μισό τό δρόμο. Μά εἶχαμε
ἀκόμη πολύ ὡς τό σπίτι. Γιατί ὁ
γάμος ἔγινε στόν Καρσιμαχαλά.⁹⁹
Ὁ δοῦλος ἐπήγαινε μπροστά μέ
τό φανάρι. Ὁ πατέρας σου

ἔσήκωνε τό παιδί, καί βαστοῦσε
καί μένα ἀπό τό χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναῖκα!

— Ναί, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Ἄιντε βάλ' ἀκόμα κομμάτι δύ-
ναμι, ὥς πού νά φθάσουμε στό

σπίτι. Θά στρώσω τά στρώματα
μοναχός μου. Ἐμετάνοιωσα πού

σ' ἔβαλα κ' ἐχόρεψες τόσο πολύ.

— Δέν πειράζει, ἄνδρα, τοῦ εἶπα.

Τό ἔκαμα γιά τό χατήρι σου. Αὔριο
ξεκουράζουμαι πάλι.

Ἔτσι ἦρθαμε στό σπίτι. Ἐγώ
ἐφάσκιωσα¹⁰⁰ κ' ἐβύζαξα τό παιδί,

κ' ἐκεῖνος ἔστρωσε. Ὁ Χρηστάκης
ἐκοιμᾶτο μαζί μέ τήν Βενετιά, πού

τήν ἀφήκα νά τόν φυλάγῃ. Σέ λίγο

ἐπλαγιάσαμε καί μεῖς. Ἐκεῖ, μέσα

στόν ὕπνο μου, μ' ἐφάνηκε πώς

ἐκλαψε τό παιδί. Τό καῦμένο!,

εἶπα, δέν ἔφαγε σήμερα χορταστι-

κά. Καί ἀκούμβησα στήν κούνια του νά τό βυζάξω. Μά ἤμουν πολύ κουρασμένη καί δέν μπορούῖσα νά κρατηθῶ. Τό ἔβγαλα λοιπόν, καί τό ἔβαλα κοντά μου, μέσ' τό στρῶμα, καί τοῦ ἔδωσα τή ρόγα στό στόμα του. Ἐκεῖ μέ ξαναπῆρεν ὁ ὕπνος.

Δέν ἤξεύρω πόσην ὥρα ἤθελεν ὡς τό πουρνό.¹⁰¹ Μά σάν ἐννοιωσα νά χαράξῃ — ἄς τό βάλω, εἶπα, τό παιδί στόν τόπο του.

Μά κεῖ πού πῆγα νά τό σηκώσω, τί νά διῶ! Τό παιδί δέν ἐσάλευε!

Ἐξύπνησα τόν πατέρα σου· τό ξεφασκιώσαμε, τό ζεστάναμε, τοῦ ἐτρίψαμε τό μυτοῦδί του, τίποτε! — Ἦταν ἀπεθαμένο!

— Τό πλάκωσες, γυναῖκα, τό παιδί μου! — εἶπεν ὁ πατέρας σου,

καί τόν ἐπήραν τά δάκρυα. Τότε ἄρχισα ἐγώ νά κλαίγω στά δυνατά καί νά ξεφωνίζω. Μά ὁ πατέρας σου ἔβαλε τό χέρι του στό στόμα μου καί — Σοῦς! μέ εἶπε. Τί φωνάζεις ἔτσι, βρέ βῶδι; — Αὐτό μέ τό εἶπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια εἴχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δέν μέ εἶπε. Κ' ἐκείνη τή στιγμή μέ τό εἶπε. — Ἔ; Τί φωνάζεις ἔτσι; Θέλεις νά ξεσηκώσης τή γειτονιά, νά πῆ ὁ κόσμος πώς ἐμέθυσες κ' ἐπλάκωσες τό παιδί σου;

— Καί εἶχε δίκη, πού ν' ἀγιάσουν τά χώματα πού κοιτάται! Γιατί, ἂν τό μάθαινε ὁ κόσμος, ἔπρεπε νά σχίσω τή γῆ νά ἔμβω μέσα ἀπό τό κακό μου.

Ἄλλά, τί τά θέλεις! Ἡ ἁμαρτία εἶναι ἁμαρτία. Σάν τό ἐθάψαμε τό

παιδί, κ' ἐγυρίσαμεν ἀπό τήν ἐκκλησία, τότε ἄρχισε τό θρῆνος τό μεγάλο. Τότε πιά δέν ἔκλαιγα κρυφά. — Εἶσαι νέα, καί θά κάμῃς κι ἄλλα, μ' ἔλεγαν. Ὡς τόσον ὁ καιρός περνοῦσε, καί ὁ Θεός δέν μᾶς ἔδιδε τίποτε. Νά! ἔλεγα μέσα μου. Ὁ Θεός μέ τιμωρεῖ, γιατί δέν ἐστάθηκα ἄξια νά προφυλάξω τό παιδί πού μ' ἔδωκε! Καί ἐντρεπόμενα τόν κόσμο, καί ἐφοβούμεν τόν πατέρα σου. Γιατί κ' ἐκεῖνος ὅλο τόν πρῶτο χρόνο ἔκαμνε τάχα τόν ἀλύπητο καί μ' ἐπαρηγοροῦσε, γιά νά μέ δώσῃ θάρρος. Ὑστερα ὅμως ἄρχισε νά γίνεται σιγανός καί συλλογισμένος.

Τρία χρόνια ἐπέερασαν, χωρίς νά φάγω ψωμί νά πάγῃ στήν καρδιά μου. Στά τρία χρόνια κ' ὕστερα

γεννήθηκες ἐσύ. — Ἦταν οἱ πολ-
λαῖς οἱ χάραις πού ἐπῆγα.

Σάν ἐγεννήθηκες ἐσύ ἐκατά-
κατσεν ἡ καρδιά μου, μά δέν
ἤμέρεψε. Ὁ πατέρας σου σέ ἤθελε
κορίτσι. Καί μιάν ἡμέρα μέ τό εἶπε.
— Κι αὐτό καλῶς μᾶς ὤρισε,
Δεσποινιώ, μά γώ τό ἤθελα κο-
ρίτσι.

Ὅταν ἐπῆγεν ἡ γιαγιά σου στόν
Ἄγιοντάφο, ἔστειλα δώδεκα που-
κάμισα καί τρία Κωνσταντινάτα,¹⁰²
γιά νά μέ βγάλη ἓνα σχωροχάρτι.
Καί, διές ἐσύ! Ἴσα ἴσα ἐκεῖνο τό
μῆνα, πού ἐγύρισεν ἡ γιαγιά σου
ἀπό τή Γερουσαλή¹⁰³ μέ τό σχω-
ροχάρτι, ἐκεῖνο τό μῆνα ἐκακο-
ψυχοῦσα τήν Ἄννιῶ.

Κάθε λίγο καί λιγάκι ἐφώναζα
τή μανίτσα. — Ἔλα δά, κυρά, νά
διοῦμε· κορίτσι εἶναι; — Ναί, θυ-

γατέρα, ἔλεγεν ἡ μαμή. Κορίτσι. Δέ βλέπεις; Δέ σέ χωροῦν τά ροῦχά σου! — Καί νά πιά χαρά ἐγώ, σάν τό ἄκουγα!

Σάν ἐγεννήθηκε τό παιδί καί βγῆκεν ἀληθινά κορίτσι, τότε πιά ἦρθεν ἡ καρδιά στόν τόπο της. Τό ὄνομάσαμεν Ἄννιῶ, τό ἴδιο τό ὄνομα πού εἶχε τό σχωρεμένο, γιά νά μήν ποφαίνεται ¹⁰⁴ πώς μᾶς λεῖπει κανείς ἀπό τό σπίτι. —

Ευχαριστῶ σε, Θεέ μου! ἔλεγα νύχτα καί μέρα. Εὐχαριστῶ σε ἡ ἁμαρτωλή, πού ἐσήκωσες τήν ἐντροπή καί ἐξάλειψες τήν ἁμαρτία μου!

Καί εἶχαμε πιά τήν Ἄννιῶ σάν τά μάτια μας. Καί ἐζούλευες ἐσύ, καί ἐγίνες τοῦ θανατᾶ ἀπό τή ζούλια σου.

Ὁ πατέρας σου σέ ἔλεγε «τό ἀδικημένο του», γιατί σ' ἀπόκοψα¹⁰⁵ πολύ νωρίς, καί μ' ἐμάλωνε καμμιά φορά, γιατί σέ παραμελοῦσα. Κ' ἐμένα ἡ καρδιά μου ἐρράγιζε, σάν σ' ἔβλεπα νά χαλνᾶς. Μά, ἔλα πού δέν ἐμποροῦσα ν' ἀφήσω τήν Ἀννιώ ἀπό τά χέρια μου! Ἐφοβούμην πώς κάθε στιγμή μπορεῖ νά τῆς συμβῆ τίποτε. Καί ὁ πατέρας σου ὁ μακαρίτης, ὅσο καί ἂν μάλωνε κ' ἐκεῖνος, τήν ἤθελε πιά νά μή στάξῃ καί τήν βρέξῃ!

Μά ἐκεῖνο τό εὐλογημένο, ὅσο περισσότερα χάδια, τόσο ὀλιγώτερη ὑγεία. Ἐλεγες πώς ἐμετάνοιωσεν ὁ Θεός γιατί μᾶς τό ἔδωκε. Ἐσεῖς ἦσασθε κόκκινα κόκκινα, καί ζωηρά καί σερπετά.¹⁰⁶ Ἐκεῖνο, ἦσυχο καί σιγανό καί

ἀρρωστιάτικο! Ὄταν τό ἔβλεπα ἔ-
τσι χλωμό χλωμό, μοῦ ἤρχετο εἰς
τόν νοῦ μου τό πεθαμένο, καί ἡ
ἰδέα πώς ἐγώ τό ἐθανάτωσα
ἄρχισε νά ξανακυριεύῃ μέσα μου.
Ὡς πού μιάν ἡμέρα ἀπέθανε καί
τό δεύτερο!

Ὅποιος δέν τό ἐδοκίμασε μο-
ναχός του, παιδί μου, δέν ξεύρει τί
πικρό ποτήρι ἦταν ἐκεῖνο. Ἐλπίδα
νά κάνω ἄλλο κορίτσι δέν ἦταν
πλέον. Ὁ πατέρας σου εἶχ'
ἀποθάνει. Ἄν δέν εὔρισκετο ἕνας
γονιός νά μέ χαρίσῃ τό κορίτσι
του, ἤθελα πάρω τά βουνά νά φύ-
γω.

Ἀλήθεια πού δέν ἐβγῆκε καλό-
γνωμο. Μά ὅσο τό εἶχα καί τό κή-
δευα¹⁰⁷ καί τό κανάκευα, θαρ-
ροῦσα πώς τό εἶχα δικό μου, καί

ξεχνοῦσα κείνο πῶχασα, κ' ἡμέ-
ρωνα τή συνείδησί μου.

Καθώς τό λέγ' ὁ λόγος, ξένο
παιδί 'ναι παίδεψι. Μά γιά μένα ἡ
παίδεψι αὐτή εἶναι παρηγοριά κ'
ἐλαφροσύνη. Γιατί ὅσο περισσό-
τερο τυραννηθῶ καί χολοσκάσω,
τόσο λιγώτερο θά μέ παιδέψη ὁ
Θεός γιά τό παιδί πού πλάκωσα.

Γι' αὐτό — νάχης τήν εὐχή μου
— μή μέ γυρεύεις νά διώξω τώρα
τήν Κατερινιώ γιά νά πάρω ἕνα
παιδί καλόγνωμο καί προκομμέ-
νο.

— Ὅχι, ὄχι, μητέρα! ἀνέκραξα δια-
κόψας αὐτήν ἀκρατήτως. Δέν γυ-
ρεύω τίποτε. Ὑστερα ἀπ' ὅσα μ'
ἀφηγήθης, σέ ζητῶ συγχώρησι
διά τήν ἀσπλαγχνίαν μου. Σέ
ὑπόσχομαι ν' ἀγαπῶ τό Κατερινιώ
σάν τήν ἀδελφή μου, καί νά μή τῆς

**εἶπω τίποτε πλέον, τίποτε δυσά-
ρεστο.**

**— Ἔτσι νάχης τήν εὐχή τοῦ
Χριστοῦ καί τῆς Παναγίας! εἶπεν ἡ
μήτηρ μου ἀναπνεύσασα. Γιατί,
βλέπεις, τό πόνεσε ἡ καρδιά μου
τό πολλακαμμένο, καί δέν θέλω νά
τό κακολογοῦνε. Ξέρω κ' ἐγώ, μα-
θές; Τῆς Τύχης ἦτανε; τοῦ Θεοῦ
ἦτανε; Τόσο κακή καί ἀνεπιδέξια
πού εἶναι — τήν πῆρα στό λαιμό
μου, ἔτελείωσε.**

**Ἡ ἐκμυστήρευσις αὕτη ἔκαμε
βαθυτάτην ἐπ' ἐμοῦ ἐντύπωσιν.
Τώρα μοῦ ἠνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοί,
καί ἔκατάλαβα πολλές πράξεις
τῆς μητρός μου, αἱ ὁποῖαι πότε
μέν ἐφαίνοντο ὡς δεισιδαιμονία,
πότε δέ ὡς αὐτόχρημα ¹⁰⁸ μονο-
μανίας ἀποτελέσματα. Τό φοβε-
ρόν ἐκεῖνο δυστύχημα ἐπηρέασε**

τόσον πολύ τόν βίον της ὄλον,
ὄσω μᾶλλον ἀπλή καί ἐνάρετος
καί θεοφοβουμένη ἦτον ἡ μήτηρ
μου. Ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρ-
τήματος, ἡ ἠθική ἀνάγκη τῆς ε-
ξαγνίσεως καί τό ἀδύνατον τῆς
ἐξαγνίσεως αὐτοῦ — τί φρικτή καί
ἀμείλικτος Κόλασις! Ἐπί εἴκοσι-
οκτώ τώρα ἔτη βασανίζεται ἡ τά-
λαινα γυνή χωρίς νά δυνηθῇ νά
κοιμήσῃ τόν ἔλεγχον τῆς συνει-
δήσεώς της, οὔτε ἐν ταῖς δυστυχί-
αις οὔτε ἐν ταῖς εὐτυχίαις της!

Ἄφ' ἧς στιγμῆς ἔμαθον τήν θλι-
βεράν της ἱστορίαν, συνεκέντρω-
σα ὄλην μου τήν προσοχήν εἰς τό
πῶς ν' ἀνακουφίσω τήν καρδίαν
της, προσπαθῶν νά παραστήσω
εἰς αὐτήν ἀφ' ἑνός μέν τό
ἀπρομελέτητον καί ἀβούλητον
τοῦ ἁμαρτήματος, ἀφ' ἑτέρου δέ

τήν ἄκραν τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγ-
χνίαν, τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
ἣτις δέν ἀνταποδίδει ἴσα ἀντί
ἴσων, ἀλλά κρίνει κατά τούς δια-
λογισμούς καί τάς προθέσεις μας.
Καί ὑπῆρξε καιρός καθ' ὃν
ἐπίστευον, ὅτι αἱ προσπάθειαι
μου δέν ἔμειναν ἀνεπιτυχεῖς.

Ἐν τούτοις ὅταν μετά δύο ἐτῶν
νέαν ἀπουσίαν ἦλθεν ἡ μήτηρ μου
νά μέ ἴδῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει,
ἐθεώρησα καλόν νά κάμω ὑπέρ
αὐτῆς κάτι τι ἐπιβλητικώτερον.

Ἐξενιζόμεν ἄρα τότε ἐν τῷ
περιφανεστέρῳ τῆς Πόλεως οἴκῳ,
ἐν ᾧ ἔσχον ἀφορμήν νά
γνωρισθῶ μέ τόν Πατριάρχην,
Ἰωακείμ τόν δεύτερον. Ἐνῶ μίαν
ἡμέραν συνεβαδίζομεν μόνοι ὑπό
τάς ἀμφιλαφεῖς¹⁰⁹ τοῦ κήπου σκι-
άς, τῷ ἐξέθηκα τήν ἱστορίαν¹¹⁰ κ'

ἔπεκαλέσθην τήν ἐπικουρίαν του.
Τό ὕψιστον αὐτοῦ ἀξίωμα, τό
ἐξαίρετον κῦρος, μεθ' οὐ περιβάλλεται
πᾶσα θρησκευτική του ρήτρα,¹¹¹ ἔμελλεν ἀναμφιβόλως νά
ἐμπνεύσῃ εἰς τήν μητέρα μου τήν
πεποίθησιν τῆς ἀφέσεως του κρίματός της.
Ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος γέρων ἐπαινέσας τόν περί τά
θρησκευτικά ζῆλον μου, μοί
ὑπεσχέθη τήν πρόθυμον σύμπραξίν του.

Οὕτω λοιπόν ὠδήγησα μετ' ὀλίγον
τήν μητέρα μου εἰς τό Πατριαρχεῖον
διά νά ἐξομολογηθῆ εἰς τήν Παναγιότητά του.

Ἡ ἐξομολόγησις διήρκεσε πολλήν ὥραν
καί ἐκ τῶν νευμάτων καί ἐκ τῶν ρημάτων
τοῦ Πατριάρχου ἐννόησα, ὅτι ἐχρειάσθη
νά διαθέσῃ ὅλην τήν δύναμιν τῆς ἀπλής

καί εὐλήπτου ρητορικῆς του,
ὅπως ἐπιφέρῃ τό ποθητόν ἀπο-
τέλεσμα.

Ἡ χαρά μου ἦτον ἀπερίγρα-
πτος. Ἡ μήτηρ μου ἀπεχαιρέτησε
τόν γεραρόν Ποιμενάρχην μετ'
εἰλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης καί ἐ-
ξῆλθε τῶν Πατριαρχείων τόσον
εὐχαριστημένη, τόσον ἐλαφρά, ὡς
ἐάν ἦρθη ἀπό τῆς καρδίας αὐτῆς
μία μεγάλη μυλόπετρα.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τό κατάλυ-
μά της, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου
της ἓνα σταυρόν, δῶρον τῆς Πα-
ναγιότητός του, τόν ἐφίλησε καί
ἤρχισε νά τόν περιεργάζεται, βυ-
θιζομένη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς
σκέψεις.

— Καλός ἄνθρωπος, τῇ εἶπον,
αὐτός ὁ Πατριάρχης. Ὅρίστε; Τώ-

ρα πιά πιστεύω, ὅτι ἦλθεν ἡ καρδιά σου στόν τόπον της.

Ἡ μήτηρ μου δέν ἀπεκρίθη.

— Δέν λέγεις τίποτε, μητέρα; τήν ἠρώτησα μετά τίνος δισταγμοῦ.

— Τί νά σέ πῶ, παιδί μου! ἀπήντησε τότε σύννους καθώς ἦτον· ὁ Πατριάρχης εἶναι σοφός καί ἅγιος ἄνθρωπος. Γνωρίζει ὅλαις ταῖς βουλαῖς καί τά θελήματα τοῦ Θεοῦ, καί συγχωρνᾷ ταῖς ἁμαρτίαις ὅλου τοῦ κόσμου. Μά, τί νά σέ πῶ! Εἶναι καλόγερος. Δέν ἔκαμε παιδιά, γιά νά μπορῆ νά γνωρίσῃ, τί πράγμα εἶναι τό νά σκοτώσῃ κανείς τό ἴδιο τό παιδί του!

Οἱ ὀφθαλμοί της ἐπληρώθησαν δακρύων καί ἐγώ ἐσιώπησα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Το κείμενο παρατίθεται όπως στην έκδοση: Γ.Μ. Βιζυηνός, Νεοελληνικά Διηγήματα (Επιμέλεια Παν. Μουλλάς), ΝΕΒ, Ερμής, Αθήνα, 1980, με κάποιες αναγκαίες ορθογραφικές παρεμβάσεις.

1. αδέκαστος· αμερόληπτος.

2. φειστικοτέρα· ευσπλαχνικότερη (φείδομαι: συνεκδ. Ευσπλαχνίζομαι, οικτίρω).

3. κοιλιάρφανος· ορφανός από πατέρα αφότου βρισκόταν στην κοιλιά της μητέρας.

4. θωπεία· χάδι.

5. ασμένως· με χαρά.

6. προσηνής· καταδεχτική, καλωσυνάτη.

7. μετά περιπαθείας· με πάθος, σφοδρά.

8. προΐούσης· [προέρχομαι = εξελίσσομαι, χειροτερεύω].

9. ρεμβώδης· ονειροπόλος.

10. ιλαρότης· ευθυμία, χαρά.

11. στέργω· ανέχομαι.

12. (επι)δεινώ (-όω)· χειροτερεύω.

13. (προς)ιδιάζω· αρμόζω, ταιριάζω.

14. σπουδαίως· για τα καλά.

15. Κάποθεν· από κάπου.

16. παράδοξος το εξωτερικόν· παράξενος στην εμφάνιση.

17. επί τα χείρω· χειρότερα.

18. Νηρηΐδες· οι 50 θυγατέρες του Νηρέα και της Δωρίδος, ωραιότατες νύμφες της θάλασσας.

19. ο έξω από εδώ· ο διάβολος.

20. γοητεία· μαγεία, γητιά.

21. χαμαγλί ή χαϊμαλί· φυ-
λακτό.

22. σαλαβάτια· προσευχές
[salânat: πληθ. του salât: (= προσε-
υχή), λ. Αραβικής προέλευσης].

23. Σοφίδες· χωριό που α-
νήκε στη γεωγραφική περιφέρεια
της Βιζύης (στις Σοφίδες λειτουρ-
γούσε ελληνικό σχολείο).

24. παρασιτώ· τρέφομαι και
κατοικώ στο σπίτι άλλου.

25. μαθουσάλειος· λίαν μα-
κρόβιος [Μαθουσάλας: όνομα μα-
κρόβιου στην Π. Διαθήκη].

26. εξωτικόν· δαιμόνιο της
λαϊκής μυθολογίας· είχεν εξωτικόν·
ήταν δαιμονισμένη.

27. οικτιρμός· ευσπλαχνία,
έλεος.

28. εμφωλεύω· φωλιάζω,
κρύβομαι μέσα σε κάτι.

29. ήλεθε... δέντρον· η μεταφορά από τη σχετική με τους Καλικαντζάρους παράδοση (που αλέθουν το δέντρο της ζωής).

30. κατησχυμένον· ντροπιασμένο, ατιμασμένο [από το ρ. καταισχύνω].

31. σφαδασμός· σπασμώδης κίνηση, σπартάρισμα.

32. κερδαίνω· κερδίζω.

33. ουχ ήττον· επίσης, εξίσου.

34. περίφροντις· ο πλήρης φροντίδων.

35. λαλώ· ομιλώ, λέγω.

36. εξαρκώ· φθάνω, αρκώ πλήρως.

37. βαθμής -ίδος· σκαλί, σκαλοπάτι.

38. ατενής· έντονος.

39. ύελος (η) αντί του ύαλος· γυαλί.

40. μαγκάλι· ειδικό φορητό σκεύος μέσα στο οποίο ανάβεται φωτιά.

41. χειραγωγώ· οδηγώ κάποιον κρατώντας τον απ' το χέρι.

42. χαμαί· χάμω, κατά γης.

43. χράμι· μάλλινο σεντόνι, κροσσωτό κλινοσκέπασμα.

44. πρόμυτα· μπρούμυτα.

45. να «ξεφορέσει ο παπάς επάνω της»· να βγάλει το πετραχήλι και να το τοποθετήσει στο κεφάλι της.

46. Λόγχη (αγία λόγχη)· ιερό σκεύος της εκκλησίας σε σχήμα λόγχης.

47. ελκύω κ. έλκω.

48. να δράμω· να τρέξω [τρέχω, μέλλ. δραμούμαι, αόρ. β' έδραμον].

49. αυτός· ο ίδιος.

50. υπέρ ποτε· περισσότερο από ποτέ.

51. εξιλεώ (-οω), εξιλεώνω· εξευμενίζω, καταπραΰνω.

52. καμμύω· κλείνω τα βλέφαρα, τα μάτια, αποκοιμιέμαι.

53. ένδοθεν· από μέσα.

54. αύλειος θύρα· αυλόπορτα, εξώπορτα.

55. γανώνω· επαλείφω την εσωτερική επιφάνεια χάλκινων σκευών με κασσίτερο.

56. καλύπτρα· κεφαλοπάνι.

57. ρουμπιές· (τουρκ. λ.) παλαιό τουρκικό νόμισμα που ισοδυναμεί με 10-12 γρόσια.

58. παραθέτω· προσφέρω.

59. προσφάγιον· κάθε τι που τρώγεται με ψωμί ως συμπλήρωμά του.

60. ελεγείον· θρηνητικό άσμα.

61. κατσίβελος· ατσίγγανος.

62. σαλιβάρι και σαλβάρι· είδος βράκας από των αρχαιοτάτων χρόνων εν χρήσει στην Ασία, που φοριέται ακόμα από χωρικούς ορισμένων περιοχών.

63. νύφη· προσφώνηση σε νέα γυναίκα (χωρίς να υπονοείται συγγενική σχέση ή κυριολεξία).

64. γονυπετής· γονατιστός.

65. χρυσαλίσ· η χρυσαλίδα, αλλιώς ψυχή.

66. ιλαρός -ά -όν· χαρωπός.

67. έξυπνος· ξυπνητός, αφυπνισμένος.

68. τω όντι· πράγματι.

69. ωλένη· το μέρος του χεριού από τον αγκώνα μέχρι τον καρπό.

70. κηλίμι· είδος λεπτού μάλλινου εγχώριου τάπητα ή στρωσιδιού.

71. γόης· μάγος, αγύρτης, τσαρλατάνος.

72. προς επίμετρον· επιπλέον.

73. ζωοτροφία (η)· τα προς το ζην χρήσιμα, τα τρόφιμα.

74. δίκηλλα· αξίνα.

75. ξεσχολίζω ή ξεσκολίζω· παύω να φοιτώ στο σχολείο.

76. ανοβρία· έλλειψη βροχής, ξηρασία.

77. γιορτερά· γιορτινά.

78. περιεστώτος· [περίσταμαι: περικυκλώνω, περιστοιχίζω (οι περιεστώτες: οι θεατές, οι ακροατές)].

79. εις επήκοον· σε απόσταση ακοής.

80. πρωτόγερος· ο πρώτος γέρος, αυτός που τιμούν περισσότερο σε μια κοινότητα.

81. Δεσποινιώ την Μηχαλιέσσα· πρόκειται για τη μητέρα του Βιζυηνού Δεσποινιώ (το όνομα του πατέρα του ήταν Μιχαήλος από το οποίο βγαίνει το «Μηχαλιέσσα», δηλ. η σύζυγος του Μιχαήλου).

82. ξενίζω· φιλοξενώ.

83. επιδαψιλεύω· παρέχω με αφθονία.

84. ενεός· εμβρόντητος, άναυδος.

85. αυθεντεία· η εξουσιαστική δύναμη.

86. εύσχημος· ο επιφανειακά δικαιολογημένος.

87. βαλάντιο· χρηματοφυλάκιο, πουγγί.

88. αποποιούμαι· αρνούμαι κάτι προσφερόμενο ή ζητούμενο.

89. δρομαίος· τρεχάτος, ταχύς, γρήγορος.

90. θενάκανε κατάστασι· έκανε προκοπή.

91. δύσνους· αυτός που δύσκολα καταλαβαίνει.

92. παρειά (η)· μάγουλο.

93. ασκαρδαμυκτί· με σταθερά προσηλωμένο βλέμμα, έντονα.

94. συντυχαίνω· μιλώ, κουβε-ντιάζω, συνομιλώ.

95. καταπόδι κ. καταπόδας· αμέσως κατόπιν κάποιου.

96. σπαργώ (-αω)· είμαι γεμάτος σφρίγος και ζωή. Το στήθος σπαργά (από το γάλα).

97. επαπάρισε· χείδεψε.

98. παιχνίδια· μουσικά όργανα.

99. Καρσί Μαχαλά· μία από τις 4 συνοικίες της Βιζύης, η πέρα συνοικία· κατοικείτο από Χριστιανούς και Οθωμανούς.

100. φασκίωνω· τυλίγω το βρέφος με πλατιά ταινία υφάσματος (φασκιά).

101. πουρνό· το πρωί.

102. Κωνστανινάτο· παλαιό χρυσό νόμισμα.

103. Γερουσαλή· η Ιερουσαλήμ.

104. ποφαίνομαι- αποφαίνομαι· γίνομαι αισθητός.

105. αποκόβω· απογαλακτίζω βρέφος, παύω να τρέφω βρέφος με το μητρικό γάλα.

106. σερπετός· κινητικός, ζωηρός.

107. κήδομαι· φροντίζω.

108. αυτόχρημα· πράγματι.

109. αμφιλαφής· άφθονος, πλουσιοπάροχος.

110. εκθέτω την ιστορίαν· εξιστορώ, παρουσιάζω κάτι με λεπτομέρειες.

111. ρήτρα· λόγος με ισχύ νόμου, θρησκευτικός κανόνας.

Ερωτήσεις

1. Αλλ' ημείς εγνωρίζαμεν, ότι η ενδόμυχος της μητρός ημών στοργή διετέλει αδέκαστος και ίση προς όλα της τα τέκνα... (σ. 125):

Η βεβαιότητα του αφηγητή για τα αισθήματα της μητέρας διατηρείται σ' όλο το αφήγημα; Ανατρέπεται; Αποκαθίσταται; Πώς; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

2. Και είχαμε πια την Αννιώ σαν τα μάτια μας. Και εξούλευες εσύ, και έγινες του θανατά από τη ζούλια σου. Ο πατέρας σου σε έλεγε «το αδικημένο του», γιατί σ' απόκοψα πολύ νωρίς, και μ' εμά-

λωνε καμιά φορά, γιατί σε παραμελούσα (σ. 150):

Η οπτική γωνία της μητέρας συμπίπτει με την οπτική γωνία, του αφηγητή σε ό,τι αφορά τα συναισθήματα του προς την αδελφή του κατά την παιδική του ηλικία; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

3. Να αναζητήσετε σημεία του κειμένου τα οποία αποκαλύπτουν τη διάσταση ανάμεσα στον ώριμο αφηγητή και στην παιδική συνείδηση που προσλαμβάνει τα συμβάντα (στον αφηγητή-παιδί) π.χ. Ενθυμούμαι ακόμη οποίαν εντύπωσιν έκαμε επί της παιδικής μου φαντασίας η πρώτη εν τη εκκλησία διανυκτέρευσις.

4. Ποιες είναι οι γλωσσικές επιλογές του αφηγητή α) ως ενή-

λικά και πετπαιδευμένου β) ως παιδιού ή έφηβου. Αναζητήστε αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα για να αναδείξετε την «ιδιότυπη αυτή διγλωσσία». Διαπιστώνετε άλλα κριτήρια με βάση τα οποία διαμορφώνονται οι γλωσσικές ποικιλίες του αφηγηματικού λόγου στο κείμενο;

5. Σε ποια σημεία του διηγήματος διακρίνετε την κοινωνική καταπίεση και τον κοινωνικό έλεγχο που υφίσταται η γυναίκα του περασμένου αιώνα και πώς αντιμετωπίζει η Δεσποινιώ η Μηχαλιέσσα αυτή την πραγματικότητα;

6. «...Ιδιαίτερα πρέπει να εξαρθεί η δραματική πυκνότητα και οι επεμβάσεις της μοίρας, που φέρνουν τους χαρακτήρες αντιμέτωπους, καθώς από ένα,

το αρχικό μοιραίο γεγονός, προκύπτουν στη συνέχεια άλλες δραματικές συνέπειες, με αντίχτυπο πάνω σε όλους...» (Κ. Στεργιόπουλος).

Ποιο είναι το αρχικό γεγονός στο Αμάρτημα της μητρός μου και πώς δραματοποιούνται οι συνέπειές του;

7. Όσο περισσότερο τυραννηθώ και χολοσκάσω, τόσο λιγώτερο θα με παιδέψει ο Θεός για το παιδί που πλάκωσα... (σ.151).

Η συντριβή και η ενοχή είναι το μόνιμο ψυχικό κλίμα της μάνας.

α) Η αυτοτιμωρία συνιστά πράξη εξιλέωσης απέναντι στο Θεό ή και απέναντι στον εαυτό της;

β) Καθησυχάζει η μητέρα τη συνείδησή της τελικά, ιδιαίτερα μετά τη συνάντησή της με τον Πατριάρχη;

γ) Ενοχοποιείται η μητέρα στη συνείδηση σας; Ποια είναι η αίσθηση που σας αφήνει η τελική έκβαση της ιστορίας;

8. Είναι γνωστό ότι ο Βιζυηνός συνθέτει την αφήγησή του βασισμένος στο αυτοβιογραφικό στοιχείο. Η ανάγνωση του συγκεκριμένου διηγήματος σας δίνει την εντύπωση ότι ο συγγραφέας περιορίζεται στην αφήγηση της ατομικής του περιπέτειας και της οικογενειακής του ιστορίας;

9. Υπάρχει μια φράση-κλειδί που αποτυπώνει την εξέλιξη στην πορεία της ασθένειας της Αννιώς και επαναλαμβάνεται παραλλαγμένη στις πρώτες σελίδες του κειμένου.

α) Αναζητήστε την και καταγράψτε τις εκδοχές της.

β) Γιατί ο αφηγητής την επανα-

λαμβάνει; υπηρετεί η φράση αυτή τη δομή του κειμένου; Πώς λειτουργεί μέσα στα ευρύτερα συμφραζόμενά της;

10. Σου έφερα δύο παιδιά στα πόδια σου... χάρισε μου το κορίτσι! (σ. 133). Τι απήχηση είχε αυτή η προσευχή στην ψυχή του Γιωργή;

11. Σε ορισμένα σημεία του κειμένου διακρίνουμε ειρωνικές αποχρώσεις στη «φωνή» του αφηγητή.

α) Να τα εντοπίσετε και να τα καταγράψετε.

β) Σε τι στοχεύει, κατά τη γνώμη σας, ο αφηγητής καταφεύγοντας στην ειρωνεία;

12. Με ποια επιχειρήματα θα μπορούσατε να υποστηρίξετε την αληθοφάνεια των χαρακτήρων του διηγήματος;

13. Αναζητήστε εκείνα τα στοιχεία που προσδίδουν στο κείμενο θεατρική λειτουργία.

14. Έχει επισημανθεί ότι ο χώρος στα διηγήματα του Βιζυηνού λειτουργεί με συνεχείς αντιθέσεις π.χ. πόλη / χωριό, μέσα / έξω κ.ά. Μπορείτε να εντοπίσετε την αντίθεση «κλειστός χώρος / ανοιχτός χώρος» στο διήγημα που εξετάζουμε, υποδεικνύοντας τα αντίστοιχα σημεία; Πώς εγγράφονται στη συνείδηση του αφηγητή οι χώροι αυτοί και με τι είδους περιστατικά συνδέονται;

15. «Στο Αμάρτημα της μητρός μου η ηρωίδα, πολύ πριν ομολογήσει τον ακούσιο φόνο της, υπαινίσσεται την "αμαρτίαν" της» (Παν. Μουλλάς): Να αναζητήσετε τους σχετικούς υπαινιγμούς.

16. «Έτσι ο αφηγητής-πρόσωπο του Βιζυηνού (παρών μέσα στην αφήγηση) απέχει εξίσου από τον αφηγητή-παντογνώστη (απόντα από την αφήγηση) και από τον αφηγητή πρωταγωνιστή (προνομιακό φορέα της αφήγησης)» [Παν. Μουλλάς]: Να αναζητήσετε μέσα από το κείμενο τα επιχειρήματα που δικαιολογούν μια τέτοια άποψη.

17. Όπως γνωρίζετε, σε μια αφήγηση συχνά παρατηρούνται αναχρονίες όταν ο αφηγητής παραβιάζει τη χρονική σειρά κατά την αφήγηση, αναφερόμενος άλλοτε σε γεγονότα προγενέστερα από το σημείο της ιστορίας στο οποίο βρισκόμαστε σε μια δεδομένη στιγμή (αναδρομικές αφηγήσεις) και άλλοτε προ-

λέγοντας γεγονότα τα οποία θα διαδραματιστούν αργότερα (πρόδρομες αφηγήσεις) [βλ. σχετικά στην Αφηγηματολογία, έκφραση-έκθεση Α ' τεύχος].

α) Να αναζητήσετε και να καταγράψετε τις αναχρονίες του αφηγήματος.

β) Τι επιτυγχάνει με τη χρήση τους ο αφηγητής;

Εργασίες

1. Στο κείμενο, παράλληλα με την κυρίως διήγηση, δίνεται μια εικόνα της καθημερινής ζωής (έθιμα, παραδόσεις, ήθη, προλήψεις, λαϊκές δοξασίες κλπ.). Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε τα λαογραφικά στοιχεία του κειμένου.

2. Έχει επισημανθεί ότι ο Βιζυηνός «βρίσκεται πολύ μακριά

από τους απλοϊκούς "ηθογράφους" της γενιάς του...» και πως του χρωστούμε «την πρώτη γενναία προσπάθεια να λυτρωθεί η πεζογραφική μας παράδοση από τη ρηχή ηθογραφία και τη ρομαντική αφήγηση». Λαμβάνοντας υπόψη ότι ως απλοϊκή, ρηχή ή αφελής ηθογραφία χαρακτηρίζεται η επιφανειακή αναπαράσταση ηθών και εθίμων του χωριού, να επισημάνετε στο αφήγημα στοιχεία που δικαιώνουν την παραπάνω κρίση για τον Βιζυηνό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

- **ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ, Γεώργιος Βιζυηνός**

Εισαγωγή.....	13
Κείμενο.....	23
Σχόλια	104
Ερωτήσεις.....	115

Βάσει του ν.3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑΛ. και των ΕΠΑ.Σ και τυπώνονται από το ΙΤΥΕ-ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν από τα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

**Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από
δικαιώματα (copyright), ή η χρήση
του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς
τη γραπτή άδεια του Υπουργείου
Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και
Θρησκευμάτων/ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.**

